

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя

*Кафедра управління
інноваційною діяльністю
та сферою послуг*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до підготовки, оформлення
та захисту курсових робіт

з дисципліни

«ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ
ГОСПОДАРСТВІ»

для студентів, які навчаються за спеціальністю
241 “Готельно-ресторанна справа”
ступінь вищої освіти магістр денної та заочної форм навчання

Тернопіль
2020

Методичні рекомендації до підготовки, оформлення та захисту курсових робіт з дисципліни “Інноваційні технології в готельно-ресторанному господарстві” для студентів, які навчаються за спеціальністю 241 “Готельно-ресторанна справа” ступінь вищої освіти “магістр” денної та заочної форм навчання / Укладачі: Малюта Л. Я., Островська Г. Й. ТНТУ імені Івана Пулюя. Тернопіль, 2019. 60 с.

Укладачі: *Малюта Людмила Ярославівна*, доктор економічних наук, професор кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг
Островська Галина Йосипівна, к. е. н., доцент кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг

Відповідальний за випуск: *Шерстюк Р. П.*, доктор економічних наук, в. о. завідувача кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг Тернопільського національного університету ім. Івана Пулюя

Рекомендації містять основні вимоги організації виконання, структури та змісту курсової роботи, порядку захисту та критеріїв оцінювання, орієнтовну тематику курсових робіт та рекомендовану літературу, наводяться зразки документів, що використовуються при підготовці курсового проекту. Методичні рекомендації складено у відповідності до навчального плану підготовки фахівців за спеціальністю “Готельно-ресторанна справа” та призначено для студентів, які навчаються за спеціальністю 241 “Готельно-ресторанна справа” ступінь вищої освіти “магістр” денної та заочної форм навчання.

Розглянуто та схвалено

на засіданні кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг (протокол № 1 від 25 серпня 2020 року)

Рекомендовано до друку

науково-методичною комісією факультету економіки та менеджменту Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (протокол № 1 від 23 вересня 2020 року)

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ	5
3. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	7
3.1. Вибір теми курсової роботи.....	7
3.2. Керівництво підготовкою курсових робіт	8
3.3. Опрацювання інформаційних джерел	10
3.4. Складання плану курсової роботи.....	11
3.5. Проведення досліджень і формування їхніх результатів.....	11
4. СТРУКТУРА І ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	13
4.1. Основні вимоги щодо структури курсової роботи.....	13
4.2. Вимоги до змісту курсової роботи	14
5. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	21
5.1. Загальні вимоги	21
5.2. Особливості подання деякого текстового матеріалу.....	22
5.3. Ілюстрації	22
5.4. Таблиці.....	23
5.5. Переліки.....	24
5.6. Формули та рівняння.....	24
5.7. Цитування та посилання на використані джерела.....	25
5.8. Список використаної літератури.....	27
5.9. Додатки	27
5.10. Поради щодо професійного оформлення тексту курсової роботи	28
6. ПІДГОТОВКА КУРСОВОЇ РОБОТИ ДО ЗАХИСТУ	30
6.1. Список документів для допуску курсової роботи до захисту.....	30
6.2. Відзив керівника курсової роботи.....	30
6.3. Підготовка доповіді і презентаційних матеріалі	30
7. ЗАХИСТ КУРСОВИХ РОБІТ.....	32
7.1. Порядок захисту курсової роботи	32
7.2. Критерії оцінювання курсової роботи	32
ДОДАТКИ.....	34

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Динаміка ринкових процесів, загострення конкуренції, інтернаціоналізація і глобалізація фінансових ринків, стрімкий розвиток комплексу методів, форм та інструментів та механізмів фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, необхідність посилення захисту від зростаючого впливу інвестиційних ризиків, поширення сучасних інформаційних технологій визначають нові вимоги до наукової компетенції фахівця – особистості, яка креативно мислить, свідомо орієнтується в інформаційному та науковому просторі, самостійно опановуючи світоглядні парадигми. Ерудиція фахівця високого класу вимірюється не тільки комплексом знань із гуманітарних, фундаментальних та фахових дисциплін вузівського рівня. Найважливішим є те, чи володіє сучасний магістр самостійним економічним мисленням, чи здатний він з дотриманням вимог науково-теоретичних засад використовувати цю конкретну суму знань в умовах мінливої ринкової кон'юнктури. У цьому контексті згідно з навчальним планом підготовки магістрів зі спеціальності 241 “Готельно-ресторанна справа” студенти виконують курсову роботу з дисципліни «Інноваційні технології в готельно-ресторанному господарстві», що містить науково обґрунтовані теоретичні положення або практичні результати, які виносяться для публічного захисту.

Курсова робота (курсний проект) – вид самостійної навчально-наукової роботи з елементами дослідження, що виконується студентами закладів вищої освіти протягом семестру з метою закріплення, поглиблення і узагальнення спеціальних умінь і знань інноваційного характеру, одержаних за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Виконання курсової роботи сприяє поєднанню в цілісну систему знань про організацію як об'єкт управління, що, в свою чергу, дає змогу їм, – майбутнім менеджерам, сформувати чіткі уявлення про природу й різноманітність функцій інноваційного менеджменту сучасного підприємства у сфері готельно-ресторанної справи та навчитись реалізувати їх на практиці. Такий характер курсової роботи зумовлений таким:

- орієнтовна, рекомендована до виконання тематика охоплює широке коло різноманітних управлінських проблем, із сутністю яких, наслідками та шляхами розв'язання студент ознайомлюється в процесі вивчення низки різноманітних дисциплін фахового спрямування;

- структурна композиція роботи передбачає органічне поєднання суто теоретичних, конкретно-прикладних та проектних (пропозиційних) елементів;

- виконання курсової роботи вимагає від студента інтегрування знань з дисциплін циклів гуманітарної, загальноекономічної та професійної підготовки, що опановувалися ним у процесі усього строку навчання.

Методичні рекомендації допоможуть студентам у виконанні курсової роботи згідно чинних стандартів, дадуть поради з питань організації власних досліджень та оформлення роботи, підготовки до захисту перед комісією.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Мета підготовки курсової роботи – продемонструвати достатній рівень сформованості й творчого застосування здобутих знань і практичних навичок для розробки науково обгрунтованих рекомендацій щодо розв’язання реальної науково-практичної проблеми відповідно до обраної тематики. Як теоретико-прикладне дослідження курсова робота має містити глибоке теоретичне осмислення актуальної проблеми, а також обгрунтований варіант практичного її вирішення, виконаний на підставі ретельно проведеного аналізу діяльності конкретного суб’єкта господарювання. Працюючи над курсовим проектом, студент має засвоїти навички правильної постановки проблеми та обгрунтування її актуальності, формулювання мети і завдань дослідження, побудови логічного плану й оптимальної структури, роботи з літературними джерелами, статистичною та обліково-фінансовою інформацією, аналізу й оцінки різних аспектів діяльності підприємств сфери гостинності, обгрунтування власних узагальнень, висновків та пропозицій. Завдання підготовки курсової роботи можуть бути згруповані в розрізі забезпечення виконання навчальних, дослідних та оціночних функцій цієї форми організації навчального процесу.

Основними завданнями підготовки курсової роботи є такі.

Навчального спрямування:

- поглиблення, систематизація, закріплення студентом теоретичних і практичних знань, вироблення умінь застосовувати їх при вирішенні конкретних практичних завдань;

- оволодіння системним підходом, сучасною методологією, методичним апаратом, інструментарієм та технологічними прийомами обгрунтування управлінських рішень, вироблення рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.

Науково-дослідного спрямування:

- поглиблення навичок самостійної роботи з науковими, методичними, законодавчими та інструктивними матеріалами;

- пошук та розвиток сучасних наукових досягнень економічної та фінансової науки, уміння їх самостійно застосовувати при вирішенні конкретних економічних, соціальних та виробничих завдань.

Оціночного спрямування:

- виявлення здібностей студента підбирати, узагальнювати, систематизувати та аналізувати необхідну інформацію про діяльність підприємств сфери гостинності, проведення його економічної діагностики;

- виявлення уміння студента застосовувати набуті знання при розв’язанні конкретних економічних завдань на підприємствах готельно-ресторанного господарства;

- підготовка доповіді та наочних матеріалів (презентації), що передають основний зміст роботи і пропозиції автора, з подальшим їх публічним захистом;

– оцінка ступеня підготовки магістра до самостійної практичної діяльності в умовах трансформації економічних відносин, сучасного виробництва та надання послуг, прогресу науки, техніки та культури.

Підготовка курсової роботи повинна продемонструвати вміння студента:

- використати здобуті в процесі навчання теоретичні знання і практичні навички для розв’язання певних проблем обраної тематики;
- аналізувати наукову, соціально-економічну інформацію, документацію первинної, поточної, статистичної, фінансової звітності;
- узагальнити вітчизняний і закордонний досвід;
- застосувати сучасний інструментарій наукових досліджень конкретної проблеми;
- самостійно приймати раціональні рішення, використовуючи сучасні інформаційні технології, засоби комунікації та прикладні комп’ютерні програми.

Для досягнення поставлених цілей студент має вирішити наступні завдання:

- обрати тему курсової роботи, визначити об’єкт і предмет дослідження;
- оцінити ситуацію, що склалася в певній галузі науково-економічних знань, на підприємстві;
- визначити зовнішні прояви проблеми, деталізувати ієрархію взаємно підпорядкованих проблем;
- самостійно сформулювати мету і визначити завдання роботи;
- сформулювати критерії оцінки досягнення цілей і завдань курсової роботи, а також визначити основні обмеження щодо їх реалізації;
- виявити комунікаційні й організаційні здібності щодо залучення необхідної інформації, показати вміння працювати в науковому або виробничому колективі;
- забезпечити науковий пошук, критично узагальнити існуючі методи і моделі вирішення поставлених задач, чітко аргументувати власну точку зору щодо творчого застосування і розвитку тих чи інших методів;
- здійснити технічний і фундаментальний аналіз і прогноз фінансово-економічних показників;
- обґрунтувати альтернативні варіанти розв’язання проблемної ситуації з урахуванням факторів невизначеності й ризику і прогнозувати можливі наслідки впровадження пропозицій;
- визначити умови доцільного використання того або іншого варіанта розв’язання проблеми;
- сформулювати науково-практичні висновки;
- використати комп’ютерну та організаційну техніку, пакети прикладних програм, засоби презентації виконаної роботи;
- забезпечити дотримання норм господарського законодавства, інструктивно-методичних матеріалів, вимог державних і галузевих стандартів;
- оформити і захистити курсову роботу.

Отже, курсовий проект містить науково обґрунтовані теоретичні положення або практичні результати, які виносяться для публічного захисту.

3. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота виконується на основі поглибленого вивчення чинного законодавства України з питань діяльності підприємств індустрії гостинності, спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, передового досвіду з проблеми, яка вивчається, а також результатів проведених студентом власних досліджень реального об'єкта.

Основними етапами виконання курсової роботи є такі:

1. Визначення напряму дослідження, закріплення керівника курсової роботи, вибір і затвердження теми (на засіданні кафедри).
2. Розробка завдання на курсову роботу, складання календарного плану виконання.
3. Опрацювання літературних джерел і складання плану роботи.
4. Збирання фактичного матеріалу, звітної та статистичної фінансово-економічної інформації під час проходження переддипломної практики.
5. Написання першого варіанту тексту, подання його на ознайомлення науковому керівникові.
6. Усунення недоліків, внесення доповнень, написання остаточного варіанту роботи та її оформлення.
7. Рецензування курсової роботи; подання готової роботи на кафедру.
8. Підготовка до публічного захисту і захист роботи.

3.1. Вибір теми курсової роботи

Розпочинається процес написання курсової роботи з вибору проблеми дослідження, її глибокого осмислення та обґрунтування. Вибір проблеми значною мірою визначає стратегію дослідження взагалі та напрями наукового пошуку зокрема. Складність і багатогранність наукової проблеми призводять до необхідності виокремлення в рамках проблеми *тем*, які охоплюють певне коло питань.

Кафедра управління інноваційною діяльністю та сферою послуг визначає та затверджує орієнтовну тематику курсових робіт, яка щорічно переглядається і доповнюється з урахуванням змін, що характеризують сучасний стан розвитку сучасної теорії та практики управління, а також відповідних вимог законодавчої і нормативної бази.

При розробці тематики курсових робіт враховуються:

– актуальні напрями наукових досліджень у галузі сучасної теорії інновацій та інноваційного менеджменту сфери гостинності;

- спрямованість науково-дослідницької роботи, що виконується кафедрою;
- характер науково-дослідних та практичних інтересів майбутніх випускників;
- можливість залучення необхідних вихідних даних конкретних підприємств індустрії гостинності.

Студентам надається можливість вибору теми курсової роботи відповідно до рекомендованої кафедрою тематики (**додаток А**).

В окремих випадках студенти можуть пропонувати інші теми для узгодження керівником курсової роботи і завідувачем кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг, якщо вони розпочали працювати в даному науковому напрямі при виконанні науково-дослідних робіт, мають публікації, виступали з доповідями на конференціях чи семінарах. Постановка теми може здійснюватися також за замовленням підприємства сфери гостинності, що забезпечує працевлаштування випускника. Ініціативна тематика повинна супроводжуватися обґрунтуванням доцільності її виконання та оцінкою перспектив інформаційного забезпечення курсової роботи.

Не дозволяється виконувати декільком студентам курсову роботу з однакової теми на базі одного підприємства готельно-ресторанного господарства.

Тематика курсових робіт студентів, які перебувають у відрядженні й виконують курсову роботу за кордоном, повинна відповідати тематиці і вимогам кафедри.

3.2. Керівництво підготовкою курсових робіт

Завідувач кафедри відповідно до поданих заяв розподіляє теми і виконавців за науковими керівниками, враховуючи прохання студентів про призначення їм керівника, фах професійно-викладацького складу та обсяг навчальних годин, виділених для керівництва курсовими роботами.

Після цього виконавці курсових робіт із науковими керівниками уточнюють кінцевий варіант назви теми дослідження та її обґрунтування, а також узгоджують план роботи. План курсової роботи повинен відповідати темі дослідження, мати чітку логіку поєднання теоретико-методичної, аналітичної та конструктивної частин. Підготовлені належним чином матеріали подаються на кафедру для ознайомлення та обговорення. Після одержання позитивних рецензій тема і план роботи затверджується на засіданні кафедри.

Після затвердження теми і плану курсової роботи керівник видає студенту завдання за встановленою формою (**додаток В**) у якому зазначаються: тема курсової роботи; перелік питань, що належить розробити (обґрунтувати); дата видачі завдання; календарний план написання студентом курсової роботи; термін подання завершеної роботи науковому керівнику, підпис наукового

керівника і студента. Науковий керівник курсової роботи формулює завдання на виконання курсової роботи спільно зі студентом. Базою для складання завдання на виконання курсової роботи є план, складений студентом. При оформленні курсової роботи завдання необхідно розмістити після титульного аркуша.

У ході індивідуальної співбесіди керівник виявляє рівень готовності студента до виконання роботи, роз'яснює суть виданого завдання й основних питань, які підлягають розробці.

При формуванні та обговоренні завдання на виконання курсової роботи необхідно скласти поетапний календарний план її написання згідно із затвердженням на кафедрі графіком виконання курсової роботи.

Завдання на виконання курсової роботи підписується студентом та керівником курсової роботи. Кожен виконавець зобов'язаний чітко дотримуватися визначених завданням термінів.

До **основних функцій керівника курсової роботи** належать:

- практична допомога студенту при виборі теми курсової роботи і її деталізації;

- рекомендації щодо підбору інформаційного матеріалу за обраною проблематикою;

- науково-методичні консультації щодо розкриття змісту роботи;

- систематичний контроль над ходом виконання окремих етапів затвердженого графіка виконання курсової роботи;

- поради щодо оформлення і презентації роботи;

- оцінка якості її виконання за встановленими вимогами з наданням письмового відгуку на курсову роботу.

- присутність при захисті курсової роботи.

В процесі написання курсової роботи студенту слід періодично інформувати керівника про хід її підготовки, консультуватися з проблемних питань, що виникли, обов'язково доводити до відома керівника про можливі відхилення від затвердженого графіка виконання роботи.

Студенту варто мати на увазі, що **керівник не є ні співавтором, ні редактором курсової роботи**, і тому не повинен виправляти всі наявні в проєкті теоретичні, методичні, стилістичні та інші помилки.

На першому етапі підготовки курсової роботи керівник радить, як приступити до розгляду теми, коригує план роботи і дає рекомендації щодо вибору науково-методичної літератури. У ході виконання роботи керівник виступає як опонент, вказуючи на недоліки аргументації, структури і стилю викладення матеріалу, радить, як їх краще усунути.

Студент повинен творчо сприймати рекомендації і зауваження наукового керівника. За своїм розсудом він може врахувати їх або відхилити, тому що **відповідальність за теоретичну і методично завершену розробку та**

висвітлення теми, якість оформлення курсової роботи повністю лежать на студентові, а не на керівнику курсової роботи.

Після одержання остаточного варіанта керівник курсової роботи, що виступає експертом кафедри, готує письмовий відгук, у якому всебічно характеризує якість роботи, відзначає позитивні сторони, особливу увагу звертає на відзначені раніше недоліки, не усунуті студентом, надає мотивовану оцінку якості виконання курсової роботи, мотивує можливість або недоцільність допущення проекту до захисту.

3.3. Опрацювання інформаційних джерел

Відповідно до обраної теми студент здійснює пошук, систематизацію і ретроспективний аналіз джерел науково-методичної інформації: монографій, авторефератів дисертацій, підручників і посібників, публікацій в періодичних професійних виданнях, реферативних журналах, інформації з мережі Інтернет.

Основну увагу автор повинен акцентувати на монографічній літературі, де містяться підсумки раніше проведених досліджень, викладаються різні концепції, формуються теоретичні, методологічні й практичні проблеми, накопичуються й коментуються факти. При цьому студент має виокремити наукові праці тих авторів, як вітчизняних, так і зарубіжних, які працюють над науковими проблемами, пов'язаними з темою його дослідження. Разом з тим, студент обов'язково знайомиться із журнальними та газетними публікаціями останніх двох-трьох років.

Дедалі більшого поширення останнім часом набуває практика залучення інформації з комп'ютерних мереж. Такий спосіб добору інформації є цілком припустимим, але слід пам'ятати, що вся ця інформація має підлягати критичному осмисленню, бажано — з перевіркою достовірності наведених даних за друкованими джерелами інформації. Адресу електронної сторінки, з якої запозичені відомості, обов'язково слід внести до переліку використаних першоджерел, що вміщується наприкінці тексту курсової роботи.

Безпосереднє ознайомлення з конкретним літературним джерелом розпочинають з перегляду змісту. Розділи, глави та параграфи, що викликали особливу зацікавленість, слід ретельно опрацювати. Ця робота має бути спрямована на пошук ідей та пропозицій щодо вирішення проблемних питань обраної теми. Особливу увагу при цьому потрібно зосередити на виявленні дискусійних питань, аналізі протилежних або суперечливих позицій.

Реферативний огляд і попередня критична обробка джерел інформації становить основу для підготовки першого розділу курсової роботи.

Підготовка курсової роботи передбачає узагальнення нормативно-правової бази з питань теми, що розробляється: законів України, указів Президента, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів, нормативних

документів установ державної влади. Джерелами фактичної інформації є планові і звітні показники фінансово-господарської діяльності, документація статистичної, бухгалтерської і поточної звітності, результати вибірових спостережень, опитувань фахівців підприємства.

Глибина ретроспективного аналізу фахових науково-методичних джерел визначається потребами дослідження: не менше ніж 30 джерел.

3.4. Складання плану курсової роботи

Після опрацювання інформаційних джерел студентом самостійно складається план, який погоджується з науковим керівником, коригується при потребі та затверджується. План є обов'язковим атрибутом курсової роботи. Він визначає загальну спрямованість дослідження, дає змогу логічно пов'язати окремі проблеми обраної й розгорнутої в тексті роботи теми, розмістити їх у певній послідовності. При цьому слід мати на увазі, що всі проблеми пов'язані єдиною метою дослідника. Дослідження потрібно починати із загальних теоретичних положень, а потім переходити до аналізу конкретних явищ і процесів з використанням статистичних і фінансових даних.

План розробляють, виходячи з вибраної теми, сформульованих мети і завдань дослідження, обізнаності з предметом тощо. Структура плану визначається обсягом і складністю дослідження: чим ширше коло питань розглядається, тим детальнішим має бути план.

План повинен складатися зі вступу, кількох розділів, які деталізуються пунктами, висновків, списку використаних джерел, додатків (за необхідності). Разом з тим його не слід переобтяжувати надмірною кількістю розділів. Оптимальний варіант – три розділи. Пункти плану повинні відображати сутність теми, бути короткими, лаконічними та викладатися у логічній послідовності. Орієнтований варіант плану курсової роботи, який надається на кафедру для рецензування і затвердження, наведено у **додатку Д**. План складає основу **Змісту** курсової роботи.

3.5. Проведення досліджень і формування їхніх результатів

Фактично процес дослідження триває – його розпочато вибором напряму дослідження, формулюванням теми курсової роботи й попереднім опрацюванням літератури. Тепер настає черга збирання та осмислення різноманітних інформаційних даних, піддавши які відповідному опрацюванню, аналізу, узагальненню (а можливо, і трансформаціям), студент підтверджує або спростовує робочу гіпотезу, формулює висновки щодо сутності проблеми, розробляє пропозиції відносно можливих шляхів, методів, засобів, інструментарію її розв'язання, здійснює техніко-економічні

розрахунки та формує інші аргументи на користь правильності власного погляду.

Зібраний на попередньому етапі матеріал класифікується, систематизується та опрацьовується відповідно до послідовності пунктів плану курсової роботи; у разі необхідності здійснюється пошук додаткової інформації. До курсової роботи слід включати лише ретельно підібрані та цілеспрямовано опрацьовані матеріали. На цьому ж етапі проводяться розрахунки, обґрунтовуються пропозиції, формулюються висновки, підбираються ілюстрації (схеми, графіки, таблиці) та здійснюється редагування. У процесі редагування поліпшується стиль викладу матеріалу, переробляються окремі частини тексту, удосконалюється формулювання фраз, перевіряються орфографія та пунктуація, усуваються архаїзми та мовні штампи. У тексті курсової роботи слід уникати частого повторення однакових слів, замінюючи їх синонімами. Етап завершується оформленням курсової роботи згідно з вимогами, переліченими в п'ятому розділі цих методичних вказівок. Приступаючи до виконання курсової роботи, як макромоделі наукової праці, необхідно перш за все засвоїти мову науки, яка є дуже специфічною. Від ступеня оволодіння категоріальним науковим апаратом залежить, наскільки точно, грамотно і розумно студент висловить свою думку, пояснить той чи інший факт, обґрунтує висновки та пропозиції.

4. СТРУКТУРА І ЗМІСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

4.1. Основні вимоги щодо структури курсової роботи

Курсова робота виконується у вигляді спеціально підготовленого рукопису, який містить результати оригінального теоретично-прикладного дослідження, що характеризується певною логікою побудови, послідовністю і завершеністю. Типова структура роботи подана в **додатку Г**.

Структура курсової роботи повинна мати такі структурні елементи у вказаній послідовності:

- титульний аркуш (додаток Б);
- бланк завдання (заповнений та підписаний) (додаток В);
- реферат;
- зміст;
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Курсовий проект повинна мати характер наукового дослідження, сприяти вирішенню конкретних прикладних наукових проблем у галузі інновацій та інноваційного менеджменту. Курсова робота має містити відомості про елементи новизни і практичне використання результатів. Дослідження необхідно здійснювати за такою логічною схемою: характеристика актуальності обраної теми, визначення мети і конкретних завдань дослідження, визначення об'єкта й предмета дослідження, обґрунтування теоретичної і методичної бази, виконання аналітико-дослідницької частини роботи, обґрунтування пропозицій, їх апробація й оцінка отриманих результатів.

Щоб уникнути суб'єктивних суджень і акцентувати основну увагу на предметі висловлювання, в тексті застосовують переважно виклад від третьої особи (“...автор рекомендує”) або від першої особи множини (“...на нашу думку”, “...зазначаємо, що”), часто використовують безіменну форму подачі інформації (“...як було сказано”).

Обсяг основного тексту курсової роботи за ОКР “магістр” повинен становити 2,0 авторських аркуша (один авторський аркуш складає 24 друкованих листка або 40 тис знаків з пробілами).

У викладі матеріалу важливо дотримуватись принципу пропорційності, який полягає в дотриманні пропорцій між обсягами окремих частин роботи. При цьому на вступ і висновки відводиться по 1-2 сторінки, на основну частину роботи 40-50 сторінок, на титульний аркуш, зміст роботи — по одній сторінці, реферат — 2-3 сторінки. Обсяг висновків до розділів має становити 1-2 сторінок (висновки до розділів відносяться до основної частини роботи).

Розподіл обсягу роботи між розділами повинен бути рівномірним. Зауважимо, що до загального обсягу курсової роботи не включаються додатки та список використаних джерел.

До курсової роботи обов'язково прикладаються:

- відзив керівника курсової роботи;
- електронний варіант курсової роботи та презентації її результатів на захисті.

4.2. Вимоги до змісту курсової роботи

Бланк титульного аркуша студенти заповнюють згідно зразка, наведеного у **додатку Б**. Курсова робота містить реферат, у якому дається коротка характеристика основного змісту курсової роботи та одержаних результатів дослідження. При цьому використовуються переважно прості синтаксичні конструкції, характерні стилю ділових документів, та стандартизована термінологія. Викладення матеріалу в авторефераті повинно бути стислим і точним. Реферат завершується наведенням ключових слів. Перелік ключових слів (словосполучень) у кількості від 5 до 7 слів друкують після словосполучення «Ключові слова» з двокрапкою у називному відмінку, через коми.

Зміст повинен містити найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, а також вступ, висновки до розділів, загальні висновки, додатки, список використаних джерел.

Заголовки змісту мають точно повторювати заголовки в текстовій частині. Скорочувати або давати їх за іншою редакцією, ніж заголовки у тексті, не можна.

Розряди номерів сторінок розташовують точно один під одним. Закінчення найменування елементів змісту відокремлюють від номера сторінки крапками. Сторінки змісту не нумеруються.

Вступ розкриває сутність і стан проблеми (задачі) курсової роботи та її значущість, підстави та вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. У вступі наводиться: обґрунтування **актуальності вибраної теми**; стисло викладається сучасний стан проблеми, що розглядається, необхідність подальших досліджень та її роль в економіці. Характеризуючи стан наукових робіт з обраної тематики, варто назвати вчених, які внесли значний вклад у її розробку. Правильно сформулювати актуальність обраної теми означає: показати студентом уміння відділяти головне від другорядного, з'ясовувати відомі факти і ті, що поки невідомі про предмет дослідження; сформулювати новизну дослідження та його необхідність для практичної діяльності.

Далі слід сформулювати мету курсової роботи і основні завдання, які необхідно виконати для її досягнення.

Мета дослідження здебільшого міститься у формулюванні теми. Чітке бачення мети дослідження є передумовою цілеспрямованої діяльності дослідника. Вона може стосуватися як теоретичних, так і прикладних питань.

Як правило, її вбачають у: виявленні залежностей між певними факторами; встановленні умов усунення недоліків; розкритті чи окресленні можливостей удосконалення процесів; пізнанні закономірностей і тенденцій розвитку тощо.

Не варто формулювати мету як: “дослідження”, “вивчення”, “аналіз”, тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Формулюючи мету, варто чітко зазначити, що саме автор прагне встановити, визначити, виявити, з’ясувати в своїй роботі.

Мета дослідження конкретизується у його **завданнях**, які дають уявлення про його спрямованість і розкривають мету дослідження, а в своїй сукупності повинні бути адекватними їй. Формулювання завдань можна подати, використовуючи слова типу: дослідити..., узагальнити..., систематизувати..., критично проаналізувати..., уточнити..., виокремити..., дослідити..., окреслити..., визначити..., розробити..., спрогнозувати..., обґрунтувати пропозиції... тощо. Як правило, на основі завдань дослідження будується структура дипломної роботи, тобто завдання роботи звичайно відповідають змісту розділів і підрозділів дипломної роботи.

Не менш важливо правильно визначити предмет і об’єкт дослідження.

Об’єкт дослідження – це процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення. Не слід називати об’єктом дослідження конкретне підприємство, організацію або їхні структурні підрозділи.

Предмет дослідження деталізує конкретну проблему в межах об’єкта дослідження. Об’єкт і предмет дослідження, як категорії наукового процесу, співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об’єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Предмет дослідження практично визначає тему курсової роботи, винесену на титульну сторінку, її назву.

Стратегічні методологічні положення і принципи знаходять своє тактичне втілення в конкретних **методах дослідження**, які дають змогу досягти поставленої мети і завдань дослідження і відповідають на запитання: як пізнати. Методи є упорядкованою системою і способом пізнання явищ природи і суспільного життя. Сукупність системи правил використання методів, прийомів та операцій складає відповідну методику дослідження. Вибір конкретних методів дослідження диктується характером фактичного матеріалу, умовами й метою конкретного дослідження. Від уміння науковця вибрати найрезультативніші методи дослідження значною мірою залежить успіх навчально-наукової роботи. При перерахуванні методів потрібно коротко та змістовно визначити, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитись в логічності та прийнятті вибору саме цих методів.

Наприклад

Для досягнення поставленої мети в роботі використано низку загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, взаємопов’язаних та послідовно застосовуваних у загальній логіці аналізу: діалектичний метод пізнання, наукової абстракції, індукції та дедукції (при визначенні сутності вартості й її ключових факторів); метод порівняння, аналізу і синтезу (для

деталізації і узагальнення різних аспектів методики аналізу та оцінки вартості); статистичні методи аналізу, графічний (аналіз ефективності управління підприємством); економіко-математичне моделювання (моделі управління вартістю підприємств за етапами їхнього розвитку); нормативно-прогнозні методи (визначення мультиплікатора для прогнозного оцінювання вартості); розрахунково-аналітичні (для дослідження і обробки фактографічної інформації).

Далі варто зазначити *інформаційну базу наукового дослідження*, якою можуть бути дані офіційної статистики, планові, звітні, облікові аналітичні дані окремих підприємств готельно-ресторанного господарства.

Завершальним етапом при написанні вступу є окреслення *структури та обсягу курсової роботи*. Необхідно перерахувати структурні елементи курсової роботи з обов'язковим зазначенням повного (*усього*) обсягу роботи та обсягу основного тексту (*загального обсягу роботи*). Вказати загальну кількість додатків, рисунків, таблиць, кількість найменувань у списку використаних джерел.

У теоретичному розділі визначається науково-методична база, наводиться глибокий ретроспективний огляд науково-економічної та інструктивно-методичної літератури, дається порівняльний аналіз межі доцільного використання тих або інших методів, обґрунтовується остаточний вибір методів вирішення проблемної ситуації.

При підготовці цього розділу необхідно встановити, що зроблено з обраної тематики попередниками. У теоретичних дослідженнях доцільно узагальнити вітчизняний і закордонний досвід, результати наукових досліджень провідних вчених.

З кожного питання важливо знайти подібність і розходження точок зору різних авторів, дати їх порівняльний аналіз, виявити можливі протиріччя й неточності, щоб обґрунтувати власну позицію. Курсова робота повинна відбивати точку зору автора, і тому в ній завжди присутні елементи наукової дискусії і полеміки.

Літературні джерела слід підбирати і використовувати у відповідності до змісту проблеми, що досліджується. Необхідно вдумливо і критично аналізувати, оцінювати науково-методичні публікації, щоб погодитися або, навпаки, не погодитися з науковими поглядами окремих авторів. Використання науково-методичних джерел супроводжується обов'язковим посиланням на джерело й сторінку, звідки запозичені ті або інші відомості. При вивченні літератури не варто повністю цитувати прочитаний текст.

Результатом теоретичного розділу має бути удосконалення науково-методичної концепції, обґрунтування інструментів і методів розв'язання проблемної ситуації. При необхідності у кінці цього розділу формулюються пропозиції щодо вдосконалення науково-методичної бази.

Аналітико-дослідницький розділ курсової роботи передбачає системне дослідження стану справ з проблемної ситуації об'єкта господарювання, у вітчизняній практиці та за кордоном. Бажано встановити значення та місце

проблеми, що розглядається, у колі інших проблем, які стоять перед підприємством індустрії гостинності, на матеріалах якого виконано курсову роботу. Загальна організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження – підприємства готельного, ресторанного господарства подано в додатку Е.

При виконанні аналітико-дослідницького розділу студент використовує фактичні матеріали, зібрані впродовж проходження науково-дослідницької практики. Ці матеріали мають бути досить повними і достовірними, щоб на їх основі можна було проаналізувати стан справ, розкрити резерви і намітити шляхи їх використання, а також усунути розкриті недоліки в контексті організації відносин у соціально-трудої сфері. Варто уникати непотрібних відомостей, відбираючи тільки ті, які будуть використані для обґрунтування висновків і рекомендацій курсової роботи.

Аналітичний розділ курсової роботи містить загальну фінансово-економічну характеристику об'єкта господарювання, за матеріалами якого виконуються дослідження. Характеристика об'єкта завершується зведеною таблицею динаміки основних техніко-економічних показників фінансово-господарської діяльності за останні три – п'ять років, бажано в порівнянні із середніми значеннями в галузі й аналогічними показниками кращих підприємств готельно-ресторанного господарства. При характеристиці об'єкта аналізу необхідно звернути першочергову увагу на ті сторони роботи, виявити ті її особливості, які мають пряме відношення до теми навчально-наукової роботи. Аналіз має виявити певні недоліки в методах господарської діяльності, невикористані резерви тощо.

Студент повинен висвітлити і узагальнити умови зовнішнього середовища бізнесу, критично проаналізувати позитивні сторони інноваційного менеджменту у вітчизняній практиці і за кордоном, показати можливості підвищення результативності (ефективності) роботи на досліджуваному підприємстві сфери гостинності.

Важливою складовою частиною є всебічний розгляд, а головне — оцінка вирішення проблемної ситуації на досліджуваному підприємстві з метою виявлення позитивних сторін і недоліків. Критеріями такого оцінювання є рівень відповідності інноваційного менеджменту ситуації, що склалася, рекомендаціям теорії, методики і прогресивної практики запровадження інноваційних технологій.

Для дослідження стану, динаміки та структури економічних явищ, впливу різних факторів на процеси і ефективність діяльності як інструменти наукового дослідження використовуються методи фінансового аналізу, теорії ймовірностей, методи детермінованого та стохастичного моделювання, фундаментального і технічного аналізу, оптимізації соціально-економічних процесів, а також пакети прикладних комп'ютерних програм, зокрема, можливості аналізу даних в табличному процесорі Excel.

Дослідницька складова є обов'язковою для курсових робіт, що передбачає необхідність: чітко охарактеризувати проблемну ситуацію на основі

зовнішніх ознак її прояву; розробити гіпотези розвитку середовища бізнесу в майбутньому; виділити ключові змінні і методи їх подальшого вивчення; зрозуміти, які змінні є причиною, а які — наслідком; дослідити природу зв'язків між змінними; висунути варіанти дій і процедур розв'язання проблеми.

Обов'язковою є власна оцінка дослідником виявлених тенденцій й обґрунтування пропозицій, спрямованих на вирішення проблемної ситуації.

Слухач магістратури повинен продемонструвати вміння самостійно виконувати наукові дослідження, застосувати сучасні економіко-математичні методи, давати науково-аналітичну характеристику новим явищам, використати нові знання для вирішення прикладних проблем інноваційного менеджменту підприємств готельно-ресторанного господарства. Матеріали цього розділу рекомендується ілюструвати таблицями, графіками, діаграмами, схемами.

Результати зіставлень і аналізу беруться за основу для розробки пропозицій щодо розвитку інноваційного менеджменту та запровадження інноваційних технологій на підприємстві готельно-ресторанного бізнесу, визначення шляхів та напрямів подолання існуючих фінансово-економічних та соціальних проблем.

При написанні аналітичного розділу важливо врахувати такі аспекти:

- загальна інформація про підприємство не повинна бути дублюванням статуту, а результатом опрацювання установчих документів підприємства та іншої наявної інформорації;

- розрахунок показників, які характеризують фінансово-господарську діяльність має супроводжуватись відповідними таблицями та графіками, в яких відображено динаміку зміни розрахованих показників;

- в процесі проведення спеціального аналізу за темою курсової роботи необхідним є посилання на формули попереднього розділу. При цьому сама формула не дублюється, а зазначається її номер;

- при здійсненні аналізу організаційної структури підприємства та системи управління за темою курсової роботи схеми, які характеризують організаційну структуру підприємства загалом або його окремих підрозділів, наводяться в додатках.

Результати аналізу розділу є базою для обґрунтування раціональних управлінських рішень, розробки конкретних заходів та пропозицій, виявлення резервів фінансово-економічної діяльності, зміст яких розкривається в наступному — третьому розділі курсової роботи.

Якщо робота виконується в межах розробки інноваційного проекту підприємств готельно-ресторанного господарства, слід скористатися у цьому контексті матеріалом, розробленим авторами та поданим в **додаток Ж**.

Третій розділ курсової роботи спрямований на обґрунтування конкретних пропозицій щодо впровадження результатів роботи у практику. У цьому розділі на базі теоретичних узагальнень і аналізу обґрунтовуються нові підходи до розв'язання проблемної ситуації, теоретичні, методичні і практичні пропозиції, а також організаційні, фінансово-економічні та соціальні заходи щодо усунення виявлених недоліків, шляхи запровадження інноваційних

технологій та удосконалення менеджменту сфери інновацій. У цьому розділі наводяться числові розрахунки, логічно пов'язані з результатами аналітичних розділу роботи, формулюються вимоги до побудови інформаційних систем.

Чітке обґрунтування пропозицій, очікуваних результатів і наслідків, передумов практичного впровадження, вимог до формування інформаційних систем, необхідних фінансових, матеріальних і інших ресурсів завершується розрахунками економічної ефективності для кожної із пропозицій. У ході експериментальної перевірки наведених рекомендацій використовуються методи імітаційного моделювання, прогнозування варіантів розвитку проблемної ситуації у майбутньому тощо. При цьому бажано застосовувати інструментарій Microsoft Excel, пакети прикладних програм MathCAD, Comfar, Project Expert, бухгалтерського обліку та аудиту тощо.

Перевірка практичної значимості пропозицій повинна здійснюватися на альтернативних засадах, тобто необхідно висувати декілька можливих варіантів вирішення проблемної ситуації. Пропозиції щодо розв'язання проблемної ситуації можуть мати вигляд інструктивно-методичних матеріалів, економіко-організаційних, економіко-фінансових, соціально-фінансових, інноваційних, фінансово-технологічних заходів, економіко-математичних моделей, процедур. Обов'язковою умовою якісного виконання третього розділу є застосування інформаційних технологій, економіко-математичних методів і моделей.

Основна частина курсової роботи завершується **висновками**. У висновках автор у логічній послідовності узагальнює результати курсової роботи, тезисно формулює основні положення і пропозиції за кожним розділом і роботі загалом. Характеризуючи основні теоретичні і практичні результати, дослідник визначає ступінь досягнення мети та вирішення завдань курсового проекту. У висновках відзначається особистий внесок студента в одержані результати. Тут зазначаються найбільш важливі наукові і практичні результати, отримані в роботі, їх наукова, економічна і соціальна значимість, рекомендації щодо наукового й практичного використання результатів.

Формулюючи висновки, треба зробити акцент на кількісних і якісних характеристиках отриманих результатів, обґрунтувати їх вірогідність. Як висновок наводяться загальні дані про економічну ефективність пропозицій і рекомендацій роботи, про переваги їх використання в практиці інноваційного менеджменту, а також характеризуються шляхи і методи впровадження результатів курсової роботи у переддипломну практику.

Текст висновків доцільно поділяти на пункти. Для зручності сприйняття перед кожним пунктом (смісловим блоком) висновків доцільно ставити порядковий номер. Результати виконання кожного визначеного у вступі роботи завдання повинні бути відображені щонайменше в одному окремому пункті (смісловому блоці) висновків.

Список використаних літературних джерел розміщують у порядку, наведеному в розділі “Правила оформлення курсової роботи”. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи (**додаток 3**).

За необхідності формують **додатки** до курсової роботи. Додатки містять різний за змістом допоміжний матеріал, який має додаткове, довідкове значення, але необхідний для повного висвітлення теми дослідження: таблиці допоміжних цифрових даних; проміжні математичні доведення і розрахунки; розрахунки економічного ефекту; інструкції і методики вирішення певних проблемних питань; ілюстрації допоміжного характеру. За формою це можуть бути: текст, таблиця, рисунок, веб-сайт тощо. Обсяг додатків не обмежується, але повинен визначатись реальними потребами роботи.

5. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

5.1. Загальні вимоги

Курсова робота повинна бути виконана і оформлена з дотриманням усіх технічних вимог до наукових робіт. Курсову роботу друкують за допомогою комп'ютера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм), розміщуючи на сторінці до 30 рядків. При наборі використовують шрифт Times New Roman, розмір шрифту — 14 pt. через 1,5 міжрядкового інтервалу. Текст слід друкувати, додержуючись таких розмірів берегів: верхній і нижній – 20 мм, лівий – 30 мм, правий – 15 мм. Абзацний відступ повинен бути однаковим впродовж усього тексту звіту і дорівнювати п'яти знакам (1,25 см).

Структурні елементи «АНОТАЦІЯ», «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують, а їх назви правлять за заголовки структурних елементів.

Розділи, підрозділи курсової роботи слід нумерувати арабськими цифрами.

Розділи роботи повинні мати порядкову нумерацію в межах викладення суті роботи і позначатися арабськими цифрами без крапки, наприклад, РОЗДІЛ 1, РОЗДІЛ 2, РОЗДІЛ 3.

Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою. Після номера підрозділу теж ставиться крапка, в тому ж рядку друкується назва підрозділу.

Кожний структурний елемент починається з нової сторінки.

Заголовки структурних елементів роботи і заголовки розділів слід розташовувати посередині рядка і друкувати напівжирним шрифтом великими літерами без крапки в кінці, не підкреслюючи.

Заголовки підрозділів слід починати з абзацного відступу і друкувати маленькими літерами, крім першої літери речення, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовку розділу не допускається.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути два рядки. Відстань між основами рядків заголовка, а також між двома заголовками приймають такою, як у тексті.

Не допускається розміщувати назву підрозділу, а також пункту й підпункту в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту.

Сторінки курсової роботи слід нумерувати арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту.

Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Титульний аркуш, зміст включають до загальної нумерації сторінок роботи, але відповідні сторінки в роботі не нумеруються. Ілюстрації й таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок роботи.

5.2. Особливості подання деякого текстового матеріалу

Текстовий матеріал курсової роботи подається у різних формах. До нього належать складні числівники, літерні позначення, цитати, посилання, перерахування і т. ін., тобто те, що при оформленні потребує знання особливих техніко-орфографічних правил. У роботі, як правило, використовуються цифрова та словесно-цифрова форми запису інформації.

Прості кількісні числівники, якщо при них немає одиниць виміру, пишуться словами (п'ять випадків, п'ять підприємств). Складні числівники пишуться цифрами, за винятком тих, якими починається абзац. Числа зі скороченим позначенням одиниць виміру пишуться цифрами (24 кг, 125 грн.). При перерахуванні однорідних чисел (величин, відношень) скорочена назва одиниць виміру ставиться після останньої цифри. Числівники, які входять до складних слів, у наукових текстах пишуться цифрою (наприклад, 30-відсотковий обсяг).

У курсовій роботі часто використовуються скорочення, зокрема: літерні аббревіатури; складноскорочені слова; умовні скорочення за початковими літерами слів; умовні скорочення за частинами слів та початковими літерами.

Літерні аббревіатури складаються з перших (початкових) літер повних найменувань (наприклад, США, СОТ, ЄС тощо). Якщо використовуються не загальноприйняті аббревіатури, а запропоновані автором, то при першому згадуванні вони вказуються у круглих дужках після повного найменування, надалі вживаються у тексті без розшифровки або подаються у переліку умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів перед вступом.

Іншим видом скорочень є складноскорочені слова, які складаються з усічених та повних слів (наприклад, профспілка, райдержадміністрація тощо).

Наведемо кілька загальноприйнятих умовних скорочень, що використовуються при оформленні дипломної роботи:

- а) після перерахування (та ін., і т. д., і т. ін., тощо);
- б) при посиланнях (див. — дивись, пор. — порівняти);
- в) при позначенні цифрами століть і років (ст., р., рр.).

У наукових текстах і формулах дуже поширені літерні позначення. У роботі має бути створена така система, коли одному літерному позначенню відповідає одна величина, і навпаки, кожна величина репрезентується одним літерним позначенням.

5.3. Ілюстрації

Ілюстрації (рисунки, графіки, схеми, діаграми) слід розміщувати у курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання у роботі.

Ілюстрації позначаються словом “Рис.” і нумеруються в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, її назва і пояснювальні дані (під рисунковий текст) розміщують послідовно під ілюстрацією.

Якщо ілюстрації створені не автором роботи, то необхідно при їхньому поданні дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права, тобто посилатися на джерело. Посилання слід зробити згідно з правилами оформлення посилань у курсових роботах. Наприклад, “Рис. 1.2. Етапи інноваційної політики готелю [31]”. Якщо ж ілюстрації створені автором роботи самостійно з використаних джерел, слід про це вказати у такий спосіб: “Рис. 1.2. Етапи інноваційної політики готелю. Джерело: складено автором самостійно на основі [31; 39]”.

5.4. Таблиці

Цифровий матеріал, коли його багато або є необхідність у зіставленні певних показників, як правило, оформлюють у таблиці. Таблиця являє собою такий спосіб подання інформації, при якому цифровий або текстовий матеріал групується в рядки і графи, відокремлені одна від іншої вертикальними та горизонтальними лініями. За змістом таблиці поділяють на аналітичні та неаналітичні. Аналітичні таблиці є результатом обробки й аналізу цифрових показників. Як правило, після таких таблиць робиться узагальнення про нове (виведене) знання, яке вводиться до тексту словами: “таблиця 2.1 дає змогу зробити висновок, що...”, “із таблиці 2.1 видно, що...” тощо. Такі таблиці сприяють виявленню і формулюванню певних закономірностей. До неаналітичних таблиць вміщують здебільшого необроблені статистичні дані, необхідні лише для подання інформації або констатації певного стану речей.

Звичайно таблиця складається із таких елементів: порядкового номера і тематичного заголовка, боковика, заголовків вертикальних граф (головки), горизонтальних рядків та вертикальних граф (основної частини, тобто прографки).

Приклад побудови таблиці

		Назва таблиці				Таблиця (номер).
Головка						Заголовки граф
						Підзаголовки граф
		Боковик (заголовки рядків)	Графи (колонки)			

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті роботи. Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис “Таблиця” із зазначенням номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, таблиця 2.1 (перша таблиця другого розділу). Таблиця повинна мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої) і вміщують симетрично над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці. Для таблиць, що розміщуються на декількох сторінках, слово “Таблиця” і її номер а також назву вказують тільки над її першою частиною, над іншими частинами пишуть: “Продовження таблиці” з зазначенням номера таблиці. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну над одною в межах тієї самої сторінки. Якщо рядки чи графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку для кожної частини таблиці повторюють її головку, в другому — боковик. Якщо головка громіздка, її можна не повторювати. У такому разі пронумерують графи і переносять їхню нумерацію на наступну сторінку. Заголовок таблиці не повторюють. Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки — з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині.

Допускається виконання тексту в полі таблиць через один інтервал та розміром шрифту — 12 pt. Розрядність (кількість знаків після коми) показників, що наводяться в таблиці має бути однаковою для всіх періодів або всіх об’єктів.

5.5. Переліки

Переліки, за потреби, можуть бути наведені всередині підрозділів. Перед переліком ставлять двокрапку. Перед кожною позицією переліку слід ставити малу літеру української абетки з дужкою, або, не нумеруючи — дефіс (перший рівень деталізації). Для подальшої деталізації переліку слід використовувати арабські цифри з дужкою (другий рівень деталізації). Переліки першого рівня деталізації друкують малими літерами з абзацного відступу, другого рівня — з відступом відносно місця розташування переліків першого рівня, як правило, під першою літерою переліків першого рівня деталізації.

5.6. Формули та рівняння

При використанні формул необхідно дотримуватися певних правил.

Найбільші, а також довгі і громіздкі формули, котрі мають у складі знаки суми, добутку, диференціювання, інтегрування, розміщують на окремих рядках. Це стосується також і всіх нумерованих формул. Для економії місця кілька

коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку, а не одну під одною. Невеликі і нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують усередині рядків тексту.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова “де” без двокрапки.

Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядками. Вище і нижче кожної формули потрібно залишити не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знаку рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (–), множення (x).

Нумерувати слід лише ті формули, на які є посилання в наступному тексті. Інші нумерувати не рекомендується.

Формули і рівняння у роботі (за винятком формул і рівнянь, наведених у додатках) слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу. Номер формули або рівняння складається з номера розділу і порядкового номера формули або рівняння, відокремлених крапкою. Номери пишуть біля правого поля сторінки в круглих дужках, наприклад: (1.3) — третя формула першого розділу.

Номер, який не вміщується у рядку з формулою, переноситься у наступний нижче формули. Номер формули при її перенесенні вміщується на рівні останнього рядка. Якщо формулу взято в рамку, то номер такої формули записується зовні рамки з правого боку навпроти основного рядка формули. Номер формули-дробу подають на рівні основної горизонтальної риски формули. Номер групи формул, розміщених на окремих рядках і об’єднаних фігурною дужкою (парантезом), ставиться справа від вістря парантеза, яке знаходиться в середині групи формул і спрямовано в сторону номера.

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації. Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації: а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово; б) цього вимагає побудова тексту, що передує формулі. Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна під одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера. Розділові знаки між формулами при парантезі ставлять всередині парантеза. Після таких громіздких математичних виразів, як визначники і матриці, можна розділові знаки не ставити.

5.7. Цитування та посилання на використані джерела

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід

наводити *цитати*. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз “так званий”;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов’язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) цитування не повинно бути надмірним, ні недостатнім, бо і те і те знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу;

е) якщо необхідно виявити ставлення автора курсового проекту до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком джерел у списку використаної літератури, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, “... у працях [1–8] ...”.

При цитуванні або використанні цифрового чи іншого матеріалу в посиланні, крім порядкового номера джерела, через кому вказують номер сторінки. Наприклад: [7, с. 18]. При посиланні на декілька джерел між їхніми номерами ставиться крапка з комою. Наприклад: [15, с. 45–146; 34, с. 321].

Допускається наводити посилання у виносках, при цьому його оформлення має відповідати бібліографічному опису за переліком посилань із зазначенням номера.

При посиланнях на розділи, підрозділи, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки зазначають їх номери. При цьому слід використовувати такі варіанти посилання, як, наприклад: “... у розділі 3 ...”, “... див. п. 2.1 ...”, “... на рис. 1.3 ...”, “... у табл. 3.2 ...”, або “... (табл. 3.2) ...”, “... за формулою (3.1) ...”, “... у рівняннях (1.23) – (1.25) ...”, “... у додатку Б ...”.

5.8. Список використаної літератури

Бібліографічний апарат – це ключ до використаних автором джерел. Крім того, він певною мірою відбиває наукову етику і культуру наукової праці. Саме з нього можна зробити висновок про ступінь ознайомлення студента з наявною літературою за досліджуваною проблемою. Бібліографічний апарат курсової роботи складається з бібліографічного списку (списку використаних джерел) і бібліографічних посилань, які оформлюються відповідно до чинних стандартів, зокрема ДСТУ 8302:2015 (див. **додаток 3**).

Список використаних джерел — елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Такий список – одна з суттєвих частин курсової роботи, що віддзеркалює самостійну творчу працю її автора і демонструє ступінь фундаментальності проведеного дослідження. Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв тощо. Завдяки цьому можна уникнути повторних перевірок, вставок пропущених відомостей. Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку. Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць.

5.9. Додатки

Додатки оформляють як продовження курсової роботи на наступних її сторінках. Додатки розміщують в порядку появи посилань на них у тексті. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. Додатки повинні мати спільну з рештою роботи наскрізну нумерацію сторінок. Додаток повинен мати заголовок, надрукований на першому рядку першого аркушу додатку великими літерами з вирівнюванням по центру сторінки. Заголовок додатку складається із слова «Додаток» і великої літери, що позначає ідентифікаційну назву додатку. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ї. Єдиний додаток позначається як додаток А. Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, пронумеровані у межах кожного додатка: перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 — другий розділ додатка А; В.3.1 — підрозділ 3.1 додатка В.

Ілюстрації, таблиці, формули та рівняння, що є у тексті додатка, слід нумерувати в межах кожного додатка, наприклад, рисунок Г.3 — третій рисунок додатка Г; таблиця А.2 — друга таблиця додатка А; формула (А.1) — перша формула додатка А. Якщо в додатку одна ілюстрація, одна таблиця, одна формула, одне рівняння, їх нумерують, наприклад, рисунок А.1, таблиця А.1,

формула (В.1). Інші вимоги щодо оформлення ілюстрацій, таблиць, формул у додатках є загальними. В посиланнях у тексті додатка на ілюстрації, таблиці, формули, рівняння рекомендується писати: "... на рисунку А.2 ...", "... в таблиці Б.3 ...", або "... в табл. Б.3 ..."; "... за формулою (В.1) ..." в "... у рівнянні (Г.2) ...".

5.10. Поради щодо професійного оформлення тексту курсової роботи

Навички професійного оформлення тексту є складовою майстерності інформаційного аналітика. Вони містять дві складові:

1) бездоганне дотримання норм орфографії та пунктуації української мови;

2) акуратне візуальне оформлення роботи.

Щодо останнього, то окрім чіткого дотримання описаних вище норм оформлення курсової роботи, слід також дотримуватись таких загальних правил оформлення текстів:

- не допускається присутність у тексті подвійних пробілів;
- не допускається присутність пробілів перед початком та після абзацу;
- не допускається присутність пробілів перед знаками пунктуації (крапками, комами, двокрапками тощо);

- для рядків, у яких внаслідок вживання довгих слів утворились великі прогалини, використовуються так звані "м'які переноси";

- не допускається наявність так званих "вісячих" рядків — випадків, коли на сторінці розміщується лише один рядок абзацу, а решта — на іншій;

- впродовж всього тексту роботи використовуються однакові типи маркерів для маркірованих списків;

- впродовж всього тексту роботи використовуються однакові типи лапок, причому слід дотримуватись принципу парності (закриваючі лапки повинні бути того ж типу, що і відкриваючі): «текст», "текст", „текст”, "текст". Лапки обов'язково повинні бути подвійними (тобто лапки типу 'текст' не використовуються);

- між прізвищем та ініціалами, між числами та позначенням їх розмірності (см., млрд., %), між знаком номера ("№") та власне номером обов'язково ставляться нерозривні пробіли;

- розрізняється використання у тексті дефісів, середніх та широких тире:

- дефіс ("—") використовується лише у складних словах (наприклад, "інформаційно-аналітичний", "емпірико-теоретичний" тощо);
- середнє (коротке) тире ("–") використовується у діапазонах значень (наприклад, 165–180 сторінок, XVI–XVIII століття, с. 50–52);
- довге тире ("—") використовується для відділення складових частин речення (наприклад, "паблік рілейшнз — це особлива функція управління", "частота оновлення новин — декілька разів на тиждень"), причому перед довгим тире обов'язково ставиться нерозривний пробіл, після — звичайний пробіл;

– стиль “напівжирний” у тексті застосовується лише при оформленні назв розділів, підрозділів та підпунктів роботи, а також для позначення назв елементів вступу (“Актуальність дослідження”, “Мета дослідження” тощо); для інших цілей він не використовується;

– стиль “курсив” у тексті може використовуватись для позначення окремих фрагментів тексту, на які автор хоче звернути увагу (в цьому випадку в дужках після відповідного фрагменту зазначається “курсив наш”), або при цитуванні певного автора, який у своєму тексті застосував курсив (в цьому випадку після відповідного фрагменту в дужках зазначається “курсив автора”). Крім того, курсив може використовуватись для виділення при першому згадуванні прізвищ осіб, що згадуються в роботі (але не в переліку авторів-дослідників, які розробляли ті чи інші питання), назв організацій чи підприємств та специфічних термінів;

– стиль “підкреслений” у тексті зазвичай не використовується, зокрема, слід уникати його при позначенні посилань на інтернет-ресурси.

6. ПІДГОТОВКА КУРСОВОЇ РОБОТИ ДО ЗАХИСТУ

6.1. Список документів для допуску курсової роботи до захисту

Підставою для допуску до захисту служать наступні документи:

- повністю завершена, належним чином оформлена, підписана студентом та науковим керівником курсова робота;
- письмовий відзив наукового керівника;

Всі зазначені документи додаються до курсової роботи та обов'язково зберігаються разом з нею в архіві університету.

6.2. Відзив керівника курсової роботи

За два тижні до захисту повністю завершена, оформлена відповідно до вимог цих методичних вказівок і підписана студентом курсова робота подається студентом своєму керівнику на відзив і підпис.

Після подання повністю завершеної роботи керівник підписує роботу і оформляє відзив. У відзиві керівник повинен дати відповіді на наступні питання:

- актуальність роботи (для розв'язання яких науково-практичних питань вона призначена);
- відповідність роботи виданому завданню і вимогам до її виконання;
- наявність елементів наукової новизни;
- оцінка змісту (оригінальність, глибина розробки, коректність, обґрунтованість оцінок і висновків, самостійність і персональний внесок студента в розв'язанні поставлених завдань);
- позитивні сторони (ступінь вирішення завдань курсової роботи; наскільки вдало використаний теоретичний і методичний апарат тощо);
- недоліки в методиці викладу, інтерпретації, аргументації висновків, в оформленні роботи, організації підготовки;
- доцільність впровадження результатів роботи на підприємстві;
- попередня оцінка курсової роботи за чотирибальною системою (“відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”) і рекомендація до захисту.

В своїй оцінці керівник курсової роботи відзначає ритмічність виконання роботи відповідно до затвердженого графіка, визначає ступінь самостійності, активності і творчого підходу, виявлені студентом у період підготовки курсового проекту, якість виконання курсової роботи з точки зору дотримання передбачених вимог щодо змісту її елементів, оформлення, теоретичної та прикладної цінності. Студент повинен ознайомитися з відзивом і підготувати відповіді на зауваження керівника.

6.3. Підготовка доповіді і презентаційних матеріалів

У структурному відношенні доповідь можна розділити на три частини. Перша частина доповіді у своїх основних моментах повторює вступ до курсової роботи. Тут обґрунтовується актуальність обраної теми, дається характеристика

наукової проблеми, формулюються мета, завдання дипломної роботи, об'єкт і предмет дослідження. Друга, найбільш ємна частина доповіді характеризує в логічній послідовності отримані наукові результати, програму та результати аналітично-дослідницького розділу, аргументацію прикладних результатів. Закінчується доповідь заключною частиною, що будується на основі тексту висновків курсової роботи. Доповідь має бути узгоджена з графічним матеріалом, який надається всім членам комісії та демонструється під час доповіді присутнім за допомогою технічних засобів (графо- або мультимедійного проекторів). У доповіді необхідно зробити посилання на всі слайди.

Основні результати дослідження бажано представити у вигляді графіків, таблиць, діаграм, які дозволять краще викласти матеріал доповіді. У складі презентаційних матеріалів корисним є слайд, що коротко характеризує актуальність, мету, завдання, наукову новизну і практичну цінність курсової роботи, в якому комплексно характеризується загальна схема і логіка дослідження. Доцільними є графічні матеріали з динамікою основних показників фінансово-господарської діяльності об'єкта дослідження. Бажано підготувати слайди, що описують типові та оригінальні методи дослідження, застосовані для обґрунтування управлінських рішень методики та моделі. Цінується наявність у курсовій роботі та презентація під час захисту не тільки якісного опису процесів, але й методів оцінки кількісних показників: наявність формул і розшифровування умовних позначок, критеріїв оцінювання та інтерпретації результатів. Дуже важливими є слайди з оцінки економічної ефективності пропозицій доповідача. За узгодженням з керівником, в залежності від особливостей обраної теми та змісту виконаної роботи можуть бути підготовлені інші наочні матеріали.

Для успішної презентації роботи студенту рекомендується заздалегідь скласти короткі тези (орієнтовно 5–6 сторінок), а також пройти попередній захист. Попередній захист курсових робіт організовується за рішенням кафедри. Його мета — здобуття навичок ефективної презентації роботи, раціональний розподіл виділеного на доповідь часу, правильне розміщення акцентів на ключових результатах виконаної роботи.

7. ЗАХИСТ КУРСОВИХ РОБІТ

7.1. Порядок захисту курсової роботи

Для доповіді студенту надається 5–10 хвилин часу. У ході доповіді студент повинен: назвати тему роботи, охарактеризувати проблемну ситуацію, що склалася на об'єкті, обґрунтувати прийнятий варіант рішення проблеми, практичну (наукову) значимість результатів і поле ефективного використання наведених рекомендацій.

Крім доповіді, захист включає відповіді студента на питання членів комісії, які присутні на захисті. У своїй відповіді студент повинен продемонструвати знання всіх розділів роботи, достатній рівень теоретичної і професійної підготовки. Комісія за результатами виступу студента та оцінюючи рівень виконаної роботи виставляє оцінку. При цьому на оцінку курсової роботи впливають такі фактори:

- рівень опанування студентом основних проблем теми, оволодіння економічними категоріями і термінологією;
- наявність необхідного наукового апарату дослідження;
- вміння узагальнити та систематизувати зібраний матеріал, конкретизувати та логічно викласти основні положення теми, пов'язати теоретичні положення з практикою;
- обґрунтованість висновків проведеного дослідження та цінність запропонованих пропозицій;
- опрацювання достатньої кількості інформаційних і літературних джерел, влучне посилання на них у текстовій частині;
- вміння логічно викласти досліджуваний матеріал, вести наукову полеміку з дискусійних (проблемних) питань, здатність відстоювати свої погляди на проблему;
- якість викладу матеріалу у курсовій роботі, її відповідність встановленим вимогам.

7.2. Критерії оцінювання курсової роботи

Оцінка виконаних робіт здійснюється на підставі об'єктивних критеріїв за стобальною шкалою університету, за п'ятибальною національною шкалою та за шкалою ECTS.

“Відмінно” (90–100 балів) виставляється за досконало виконану роботу відповідно до стандартних вимог у випадку, коли студент вільно володіє матеріалом обраної теми, оперує економічними термінами, використовує і дає критичну оцінку широкого кола наукової літератури, здійснює самостійний аналіз опрацьованого матеріалу, використовує сучасні теорії та методи наукових досліджень економічного життя, вміло поєднує теоретичні надбання з практикою, а його робота виконана з дотриманням встановлених вимог.

“Добре” (75–89 балів) виставляється за ґрунтовно виконану роботу, сумлінну підготовку до захисту і вмілий виклад, знання матеріалу. Однак на

захисті студент допускає певні неточності в трактуванні певних проблем, відчуває труднощі в їх теоретичному узагальненні чи практичній ув'язці, не використав достатньої кількості літературних джерел.

“Задовільно” (60–74 бали) виставляється, якщо студент виконав роботу згідно вимог, в основному, орієнтується в даній темі, але не може достатньо аргументовано сформулювати висновки, вміло пов'язати теоретичні узагальнення з практикою, відчуває значні труднощі в логічному викладі досліджуваних проблем, не достатньо переконливо і впевнено захищає дипломну роботу.

“Незадовільно” (до 59 балів) виставляється у випадку, коли робота має суттєві недоліки, виконана з відступом від встановлених вимог, а її автор не орієнтується в питаннях теми, не володіє необхідним понятійним апаратом, не опанував мінімум наукової літератури, не володіє матеріалом обраної у дипломному дослідженні теми.

**Примірна тематика курсових робіт з дисципліни
«Інноваційні технології в готельно-ресторанному господарстві»**

Уніфіковані теми:

1. Інвестиційний проект готелю категорії * зірка.
2. Інвестиційний проект готелю категорії ** зірки.
3. Інвестиційний проект готелю категорії*** зірки.
4. Інвестиційний проект готелю категорії**** зірки.
5. Інвестиційний проект готелю категорії***** зірок.
6. Інвестиційний проект гостьового будинку в рекреаційній зоні.
7. Інвестиційний проект мотелю.
8. Інвестиційний проект кемпінгу.
9. Інвестиційний проект табору праці та відпочинку.
10. Інвестиційний проект пансіонату.
11. Інвестиційний проект бізнес-готелю.
12. Інвестиційний проект конгрес-готелю.
13. Інвестиційний проект хостелу.
14. Інвестиційний проект апартамент – готелю.
15. Інвестиційний проект готелю-люкс.
16. Інвестиційний проект туристичного комплексу.
17. Інвестиційний проект готель-клубу (спортивного).
18. Інвестиційний проект готель-клубу для вело любителів.
19. Інвестиційний проект готель-клубу (для любителів гірськолижного спорту).
20. Інвестиційний проект готельно-офісного центру.
21. Інвестиційний проект оздоровчого засобу розміщення (санаторію).
- Інвестиційний проект оздоровчого засобу розміщення (профілакторію).
26. Інвестиційний проект курортного готелю.
22. Інвестиційний проект реконструкції діючого готелю.
23. Інвестиційний проект підвищення категорійності готелю.
24. Інвестиційний проект оздоровчого центру в готелі.
25. Інвестиційний проект СПА-центру в готелі.
26. Інвестиційний проект відкриття ресторану на 150 місць в готелі.
27. Інвестиційний проект створення конгрес- центру при готелі.
28. Інвестиційний проект відкриття боулінг-клубу в готелі.
29. Інвестиційний проект створення лаунж-бару в готелі.
30. Інвестиційний проект створення косметичного салону в готелі.
31. Інвестиційний проект створення спортивного центру в готелі.
32. Особливості впровадження ІТ-технологій на підприємствах готельного господарства.

33. Особливості впровадження ІТ-технологій на підприємствах ресторанного господарства.

34. Інноваційні напрями впровадження екологічного менеджменту в діяльності підприємств готельного господарства.

35. Інноваційні напрями впровадження екологічного менеджменту в діяльності підприємств ресторанного господарства.

36. Нові маркетингові технології в діяльності підприємств готельного господарства.

37. Нові маркетингові технології в діяльності підприємств ресторанного господарства.

38. Інноваційні PR – технології просування готельних послуг.

39. Інноваційні PR– технології просування ресторанных послуг.

40. Інноваційні формати підприємств готельного господарства.

41. Інноваційні формати підприємств ресторанного господарства.

42. Інноваційні технології підбору та адаптації персоналу готельних підприємств.

43. Інноваційні технології навчання та мотивації персоналу готельних підприємств.

44. Інноваційні технології підбору та адаптації персоналу підприємств ресторанного господарства.

45. Інноваційні технології навчання та мотивації персоналу підприємств ресторанного господарства.

46. Коучінг як інноваційний метод управління персоналом підприємств готельного та ресторанного господарства.

47. Інноваційні клінінгові технології в сучасних закладах готельно-ресторанного господарства.

48. Особливості організації СПА-центрів в закладах готельного господарства.

49. Особливості організації Велнесс-послуг в закладах готельного господарства.

50. Інноваційні технології управління якістю на підприємствах готельного господарства.

51. Інноваційні технології управління якістю на підприємствах ресторанного господарства.

52. Бенчмаркетинг як метод підвищення якості готельних послуг.

53. Особливості проектування та реалізації гастрономічних турів.

54. Особливості проектування та реалізації винних турів.

55. Інноваційні енергозберігаючі технології в проектуванні закладів розміщення.

56. Концепція універсального дизайну в проектуванні закладів розміщення.

57. Концепція інтелектуальної нерухомості в проектуванні закладів розміщення.

58. Інституційні учасники фондового ринку України: оцінка діяльності та орієнтири розвитку.

59. Формування та розвиток ринку послуг в Україні.

60. Напрями удосконалення сучасних технологій ведення готельно-ресторанного бізнесу.

61. Інноваційна політика підприємства готельно-ресторанного господарства в контексті інтеграційних процесів.

62. Управління інноваційною діяльністю підприємства готельно-ресторанного господарства.

63. Інвестиційна привабливість підприємства: оцінка та резерви нарощування.

64. Розробка стратегії розвитку підприємства готельно-ресторанного господарства.

65. Стратегія управління реальними інвестиціями підприємства готельно-ресторанного господарства.

66. Інноваційний потенціал підприємства готельно-ресторанного господарства: прагматизм формування та використання.

67. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку підприємства готельно-ресторанного господарства.

68. Фінансове забезпечення інвестиційного розвитку підприємства готельно-ресторанного господарства.

Індивідуалізовані теми курсових робіт:

1. Підвищення якості послуг в готельно-ресторанному комплексі «Avalon Palace» шляхом впровадження інноваційної системи контролю та оцінки якості обслуговування.

2. Диверсифікація готельних послуг в м. Тернополі шляхом проектування готель-клубу для людей з обмеженими можливостями.

3. Підвищення рівня обслуговування в готелі «Тернопіль» шляхом зміни його категорійності (проект реконструкції готелю «Тернопіль» до рівня ****).

Взірець оформлення титульного аркуша курсової роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

**Кафедра управління інноваційною
діяльністю та сферою послуг**

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни
**«ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ»**
на тему: _____

Студента (ки) _____ курсу _____ групи
Спеціальності _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Керівник:

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____
Кількість балів _____ Оцінка: TCTS _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Бланк завдання на курсову роботу

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

Кафедра управління інноваційною діяльністю та сферою послуг
Дисципліна «Інноваційні технології в готельно-ресторанному господарстві»
Спеціальність 241 «Готельно-ресторанна справа»
Курс 5 Група __ Семестр __

ЗАВДАННЯ

на курсовий проект (роботу)
студента (прізвище, ім'я, по-батькові)

I. Тема проекту (роботи) «_____»

II. Термін здачі студентом закінченого проекту (роботи) _____

III. Вихідні дані до проекту (роботи) узгоджуються з керівником курсової роботи.

IV. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які підлягають розробці)

[illegible]

V. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

VI. Дата видачі завдання

Керівник _____ (підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Типова структура курсової роботи

Вступ

Розділ 1. Теоретичний (назва)

- 1.1. Економічна сутність, форми, поняття (критичний аналіз за літературними джерелами) предмета дослідження
- 1.2. Методика аналізу, оцінювання і планування
- 1.3. Вітчизняний і зарубіжний досвід управління предметом дослідження або аналіз законодавчо-нормативної бази, що його регламентує

Розділ 2. Дослідницько-аналітичний (назва)

- 2.1. Загальна характеристика об'єкта дослідження та аналіз основних показників його діяльності (за 3 і більше років)
- 2.2. Аналіз ефективності управління стосовно предмета дослідження
- 2.3. Вивчення основних проблем, що стосуються предмета дослідження

Розділ 3. Рекомендаційний (назва)

- 3.1. Шляхи підвищення ефективності управління стосовно предмета дослідження
- 3.2. Методи управління стосовно предмета дослідження

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

Підпис рецензента

(прізвище, ініціали, посада)

Студент (ка) гр. _____

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Науковий керівник

(науковий ступінь, звання, прізвище, ініціали)

(підпис)

ПЛАН

Вступ

1. Теоретична частина.

Теоретико-методологічні засади стратегічного розвитку підприємства

1.1. Економічна сутність та роль інноваційної стратегії в системі загальної стратегії підприємства

1.2. Нормативно-правове забезпечення інноваційного розвитку підприємств

1.3. Розвиток підприємств індустрії гостинності як передумова успішного функціонування на ринку

2. Аналітико-дослідницька частина

Аналіз виробничо-технічного потенціалу та фінансового стану в контексті забезпечення стратегічного розвитку підприємства

2.1. Загальна характеристика ПрАТ “Готель-Тернопіль” та аналіз його основних техніко-економічних показників діяльності

2.2. Аналіз та оцінка майнового потенціалу ПрАТ “Готель-Тернопіль” в контексті його стратегічного розвитку

2.3. Аналіз фінансового стану ПрАТ “Готель-Тернопіль” за показниками ліквідності, платоспроможності та ділової активності

3. Проектно-рекомендаційна частина.

Удосконалення процесу формування стратегій інноваційного розвитку підприємств

3.1. Шляхи реалізації інноваційної стратегії розвитку підприємства

3.2. Впровадження сучасних інструментів стратегічного планування інноваційної діяльності підприємства

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

Таблиця 1

Загальна характеристика готелю

№ п/п	Показники	Характеристика	Примітки
1	Назва готелю		
2	Поштова адреса		
3	Контактний телефон		
4	Факс, електронна пошта		
5	Підпорядкованість		
6	Форма власності		
7	Структура управління		
8	Місце розташування		
9	Відстань від вокзалів прибуття/вибуття		
10	Засоби сполучення		
11	Площа готелю		
12	Споруда готелю		
13	Дата введення в експлуатацію		
14	Кількість поверхів		
15	Рівень комфорту (кількість «зірок»)		
16	Дата сертифікації		
17	Специфіка готелю:		
	Конференц-зали		
	аудіовізуальні засоби		
	бізнес-центр		
	інтернет		
	послуги секретаря		
	екскурсійні послуги		
	тенісні корти		
	кегельбан		
	казино		
	більярд		
	фітнес-центр		
	спа-центр		
	басейн		
18	Кількість номерів		
19	Місткість		
20	Рівень завантаження середньорічний відсоток		
21	Додаткові послуги готелю		
22	Загальна чисельність персоналу		
23	Чисельність персоналу, що припадає на одне місце		
24	Наявність пунктів харчування		

	(кількість, типи, місткість)		
25	Сертифікація закладів харчування		
26	Структура служби харчування (заготівельний, доготівельний гарячий, холодний цехи)		
27	Чисельність персоналу у закладах харчування		
28	Види і типи організації харчування		

1. Назва готелю відображає його тематику і визначає національний образ підприємства.

2. Поштова адреса складається з індексу, назви міста та вулиці, номера будинку.

3. Контактний телефон – телефон директора, служби приймання та обслуговування, чергового адміністратора, завідуючого секцією.

4. Факс, електронна пошта відображає номер та код міста.

5. Підпорядкованість.

6. Форма власності відображає юридичний статус підприємства.

7. Структура управління відображає побудову і внутрішню форму системи, розподіл праці.

8. Місце розташування підприємства включає географічний район, де воно знаходиться, що зумовлює особливості ціноутворення на підприємстві.

9. Відстань від засобів прибуття/вибуття.

10. Засоби сполучення включають усі види транспорту, маршрути які проходять поблизу підприємства.

11. Тип засобу розміщення пов'язаний з класифікацією і визначається його профілем (туризм, лікування, відпочинок).

12. Споруда готелю визначає архітектурне та об'ємно-планувальне рішення будівлі.

13. Дата введення в експлуатацію включає рік, місяць та число введення в дію підприємства.

14. Кількість поверхів визначається функціональним призначенням.

15. Рівень комфорту визначається будівельним розрядом при проектуванні. Зірковість готелю підтверджується відповідним сертифікатом згідно чинного законодавства.

16. Дата сертифікації включає рік, місяць та число видачі сертифіката.

17. Специфіка готелю відображає сегмент ринку, на якому працює підприємство.

18. Місткість засобу розміщення визначається кількістю номерів та місць, що перебувають в експлуатації. Кількість місць визначається числом гостей, які можуть бути поселені, за винятком будь-яких додаткових місць, що можуть бути влаштовані на прохання гостя.

19. Додаткові послуги – додаткові послуги готелю (конференц-зали, банкетні зали, бари, ресторани, басейни тощо), а також внутрішні елементи

обслуговування, наприклад, обслуговування в номері - харчування, телевізор, холодильник, міні-бар, інтернет та ін.

20. Рівень завантаження розраховується діленням кількості реалізованих номерів на кількість номерів, запропонованих для продажу. Уявлення про якісну сторону завантаження номерів дає показник, що характеризує відсоток подвійного завантаження — число номерів, зайнятих більше ніж однією особою. В міжнародній практиці використовують ще два коефіцієнти: кількість гостей на один проданий номер та відсоток зайнятості місць, що характеризує ефективність роботи персоналу готелю.

21. Відсоток постійних клієнтів відображає ефективність діяльності підприємства та якість надання готельних послуг.

22. Загальна чисельність персоналу являє собою середньоспискову кількість працівників підприємства.

23. Загальна чисельність персоналу, що припадає на одне місце, розраховується як відношення загальної чисельності персоналу до кількості місць у готелі та характеризує якість обслуговування в готелі.

24. Наявність пунктів харчування (кількість, типи, місткість) відображає типи і кількість закладів харчування у готелі % ресторанів, кафе, барів, закусочних, буфетів. Місткість закладів харчування визначається кількістю посадкових місць.

Розробка інвестиційного проекту

Розробка інвестиційного проекту, у якому в загальних рисах відображений інноваційний продукт, технологія, об'єкт, який проектується, прогнозований життєвий цикл підприємства (продукту, послуги) в наступному порядку:

1. Обґрунтування проекту:
 - цілі і завдання проекту;
 - опис продукту (послуги);
 - маркетингові дослідження ринку інноваційного продукту (послуги, об'єкту).
2. Моделювання виробничо-сервісного процесу інноваційного продукту (послуги, об'єкту):
 - пропозиції щодо проектування виробничих, адміністративних та технічних приміщень інноваційного об'єкту;
 - розроблення схеми технологічного устаткування виробничих приміщень інноваційного об'єкту.
3. Обґрунтування плану виробництва інноваційного продукту (послуги).
4. Обґрунтування плану маркетингу інноваційного продукту (послуги).
5. Розроблення організаційної структури та кадрового забезпечення виробництва інноваційного продукту (послуги).
6. Обґрунтування обсягів необхідних коштів та джерел фінансування.
7. Оцінка економічної ефективності проекту.

1. Обґрунтування проекту

Цілі і завдання проекту

Сучасна концепція проектного менеджменту передбачає, що інноваційний проект:

- повинен бути винятковим, не повинен бути стандартним завданням, мати унікальну особливість;

- повинен мати мету, яка відповідає плану, тобто вона повинна бути чіткою і детермінованою (не випадковою);

- повинен виконуватись в межах визначених термінів часу і обмеження ресурсів, враховуючи тривалість, фінансування, склад виконавців, матеріали і обладнання.

На етапі цілепокладання необхідно визначити головні *кількісно визначені цілі* на перспективу, відбиваючі прагнення у бізнесі, і виділити ті з них, які реально досяжні, визначити шляхи досягнення цих цілей. Цілі мають бути дуже точно і чітко виражені в цифрах і відбивати те, чого можна досягти в цій економічній ситуації, на цьому місці і в даний час. Цілі повинні бути конкретними, кількісно визначеними, досяжними і реальними. Порівнюючи ці цілі з результатами діяльності, ви зможете судити про ефективність своєї діяльності.

Правильно поставлена сукупність завдань, спрямованих на досягнення потрібних цілей, складає стратегію. Необхідно розглянути декілька варіантів стратегії, дати їм оцінку і вибрати те необхідне, що може допомогти в здійсненні поставлених завдань. Ці варіанти повинні включати різні підходи до ціноутворення продукції, роботи з персоналом, фінансових питань. Необхідно вибрати найбільш прийнятну та оптимальну стратегію для бізнесу. Стратегія не має бути занадто складною і переобтяженою, вона повинна складатися з серії простих завдань.

Опис продукту (послуги)

У цьому параграфі необхідно дати чітке визначення і опис тих інноваційних видів продукції чи послуг, які будуть запропоновані підприємством. При розробці цього параграфу вимагається гранично чітко відповісти на низку запитань:

- які потреби покликаний задовольнити продукт (послуга);
- що в ньому особливого і чому споживачі відрізнятимуть його від інших продуктів (послуг), що надаються іншими підприємствами;
- чому вибраний саме цей продукт (послуга), час і місце його реалізації, чим вони привабливі;
- який життєвий цикл продукту (послуги), або, іншими словами, як скоро він застаріє;
- якими патентами або авторськими свідоцтвами вже захищені або можуть бути захищені особливості продукту (послуги) або технології;
- у чому полягають особливості дизайну продукту (нового об'єкту).

Загалом у цьому розділі проекту необхідно описати комплекс додаткових послуг, що надаються клієнту у разі споживання інноваційної послуги чи придбання інноваційного продукту, тобто те «підкріплення», яке отримає інноваційна послуга чи продукт, що виділятиме її серед аналогічних послуг чи продуктів конкурентів.

Завершальним етапом цього розділу проекту є зведення даних про майбутню ціну продукту чи послуги, витратах на його виробництво і величину прогнозованого прибутку на одиницю продукту чи послуги. Описуються основні характеристики продукту чи послуги, при цьому краще всього зробити акцент на перевагах, які продукт чи послуга несе потенційним споживачам. Дуже важливо підкреслити унікальність продукту або послуги: нова технологія, якість продукту чи послуги, низька собівартість або якась особлива риса, що задовольняє запити споживачів, можливість вдосконалення цього продукту чи послуги.

Доцільно провести SWOT — аналіз інноваційного продукту.

Сильні і слабкі сторони ідеї – це ті її характеристики, які можуть бути проконтрольовані підприємцем, на які він може здійснити вплив. Вони зазвичай відносяться до теперішнього часу. Тут необхідно розглянути наступні чинники:

- організаційні (організаційно-правова форма підприємства, наявність приміщень, власних або орендованих);

– маркетингові (місце розташування, маркетинговий комплекс, ринок, його сегмент; конкуренти: чим продукт (послуга) відрізнятиметься від продукту (послуги) конкурентів);

– технічні (виробничі фонди: стан і ресурси);

– фінансові (наявність власних засобів);

– кадрові (навички і професійні недоліки, наскільки ідея відповідає уявленням, знанням і вмінням персоналу підприємства).

Можливості і загрози – це ті характеристики, які знаходяться поза контролем керівництва підприємства і можуть вплинути на результат в майбутньому. Тут необхідно врахувати наступні чинники:

– економічне середовище (державна підтримка, податкове законодавство);

– політичне середовище;

– соціально-культурне середовище;

– технологічне середовище;

– демографічне середовище.

Необхідно проаналізувати чинники, що викликали появу ідеї і виявити тенденції їх розвитку надалі, а також зробити висновки по визначенню факторів зовнішнього середовища та ступеню їх впливовості на інноваційний проект. Узагальнені результати необхідно звести у таблицю:

Таблиця 1

Аналіз факторів макросередовища інноваційного проекту

Сфера макросередовища	Фактори макросередовища
1. Міжнародна	
2. Політична	
3. Економічна	
4. Соціально-демографічна	
5. Правова	
6. Екологічна	
7. Культурна	

Проаналізувавши і оцінивши ідею, розробники проекту визначають свій стан (сильні і слабкі сторони, можливості і небезпеки) на даний момент, після чого приступають до формулювання цілей і завдань.

Маркетингові дослідження ринку інноваційного продукту (послуги, об'єкту)

Пошук інформації для аналізу ринку повинен проходити поетапно.

Перший етап – оцінка потенційної місткості ринку, тобто загальна вартість продуктів чи послуг, які клієнти з певного регіону можуть купити, скажімо, за місяць або за рік.

Другий етап — оцінка потенційного обсягу реалізації, тобто тієї частки ринку, яку в принципі можна сподіватися захопити, і, відповідно до тієї

максимальної суми реалізації, на яку можна розраховувати. У результаті такого аналізу можна, врешті-решт, визначити приблизну кількість споживачів інноваційного продукту чи послуги за місяць, на яку можна розраховувати.

Але щоб їх отримати реально, потрібний *третій етап* за оцінкою реальних обсягів продажів. На цьому етапі необхідно оцінити, скільки реально можна реалізувати послуг чи продуктів у конкретних умовах діяльності, при можливих витратах на рекламу і при тому рівні цін, який підприємство має намір встановити, а головне – як цей показник може змінюватися помісячно (враховуючи динаміку зростання, сезонні коливання або інші фактори).

У цьому розділі потрібно відповісти на наступні питання:

- хто є найбільшим підприємством - виробником аналогічних послуг чи продуктів;
 - чи багато уваги і засобів ці підприємства приділяють рекламі;
 - послуга чи продукт конкурентів: основні характеристики, рівень якості, дизайн, думка (відгуки) споживачів;
 - який рівень цін на послугу чи продукт конкурентів, їх цінавополітика.
- Загальну ємність ринку можна розрахувати за формулою:

$$C = P \times K \times Ц,$$

де P — кількість покупців певної послуги; K — кількість покупок, здійснених у середньому покупцем; $Ц$ — середня ціна одиниці.

Для аналізу рівня конкуренції в конкретному сегменті ринку доцільно розробити конкурентний профіль підприємства. Щоб визначити конкурентний статус обраного підприємства потрібно оцінити в балах його позицію серед конкурентів – тобто підприємств, які надають аналогічні послуги в даному сегменті ринку на даній території.

Таблиця 2

Бальна оцінка головних позицій підприємства серед конкурентів

Показники	Підприємство	Конкурент 1	Конкурент 2
Місце розташування			
Основні споживачі			
Частка ринку, %			
Спеціалізація			
Популярність серед населення			
Рівень професіоналізму персоналу			
Основні види послуг			
Якість рекламних засобів			
Цінова політика			

2. Моделювання виробничо-сервісного процесу інноваційного продукту (послуги, об'єкту)

У цьому розділі необхідно розробити пропозиції щодо проектування виробничих, адміністративних та технічних приміщень інноваційного об'єкту та представити орієнтовний перелік обладнання та устаткування, необхідного для виробничих приміщень інноваційного об'єкту (ескізна пропозиція на форматі А4).

3. Обґрунтування плану виробництва інноваційного продукту (послуги)

У цьому розділі потрібно описати усі операційні або інші робочі процеси, що здійснюються на підприємстві. Розглянути усі питання, пов'язані з приміщеннями, які займає підприємство, його устаткуванням і персоналом. Приділити увагу планованому залученню послуг інших підприємств-партнерів (на договірній основі).

Слід коротко пояснити, як організована система виробництва продукту чи послуги і як здійснюється контроль над виробничими (операційними) процесами. Як здійснюється контроль над основними елементами, що входять у собівартість продукту чи послуги (наприклад, витрати на оплату праці, матеріальні витрати).

Головне завдання цього розділу — довести, що підприємство буде в змозі реально надавати потрібну кількість послуг в потрібні терміни і потрібної якості. При цьому розглядаються, передусім, такі питання:

– де буде створюватись продукт чи формуватись послуга – на діючому або новостворюваному підприємстві;

– які для цього будуть потрібні ресурси (персонал, обладнання, матеріали) і як вони зростатимуть з року в рік;

– де і в кого, на яких умовах закуповуватимуться при необхідності матеріали і обладнання, хто буде потенційним партнером при створенні комплексної послуги;

– яка репутація у потенційних партнерів (постачальників, виробників товарів та послуг) і чи є напрацьований досвід роботи з ними;

– яке устаткування знадобиться і де намічається його придбати.

Дані цього розділу бажано наводити в перспективі на 2-3 роки вперед.

Виробнича програма готельного підприємства може бути подана наступним чином:

Таблиця 3

Орієнтовні показники виконання виробничої програми готелю

№ п/п	Показники	Одиниця виміру	1 рік	2 рік
1	2	3	4	5
1	Загальна площа	кв. м		
2	Загальна площа номерів	кв. м		
3	Одноразова місткість	місць		
4	Загальна кількість номерів, в т. ч.:	одиниць		

1	2	3	4	5
4.1	Апартаменти	одиниць		
4.2	Люкс	одиниць		
4.3	Напівлюкс	одиниць		
4.4	Стандарт двомісний	одиниць		
4.5	Стандарт одномісний	одиниць		
5	Загальна вартість номерів, в т. ч.:	грн		
5.1	Апартаменти	грн		
5.2	Люкс	грн		
5.3	Напівлюкс	грн		
5.4	Стандарт двомісний	грн		
5.5	Стандарт одномісний	грн		
6	Потужність готелю	місце/діб		
7	Коефіцієнт завантаження	%		
8	Кількість обслуговуваних туристів	осіб		
9	Дохід від основної діяльності	тис. грн		
10	Дохід від додаткової діяльності	тис. грн		
11	Інші доходи	тис. грн		
12	Валовий дохід готелю	тис. грн		
13	Фінансовий результат від звичайної діяльності	тис. грн		
14	Загальний рівень рентабельності	тис. грн		

4. Обґрунтування плану маркетингу інноваційного продукту (послуги)

При складанні цього розділу необхідно продумати і пояснити основні елементи плану маркетингу: ціноутворення, схему поширення послуг чи продуктів, рекламу, методи стимулювання обсягів реалізації, організацію подальшого обслуговування клієнтів після реалізації послуг, формування іміджу підприємства.

Ціноутворення

Основні принципи ціноутворення:

- ціна продукту чи послуги має бути вище собівартості;
- ціна визначається можливостями ринку;
- ціна повинна забезпечити максимальну прибутковість (не за одиницю продукту чи послуги, а за певний період часу).

Тут треба вирішити наступні завдання:

- створити власну систему знижок і навчитися нею користуватися;
- визначити механізм коригування цін в майбутньому з урахуванням стадій життя інноваційного продукту чи послуги та інфляційних процесів.

Маркетингові комунікації

Якісна система маркетингових комунікацій – це не витрати, а інвестиції, причому такі, які принесуть дивіденди у вигляді збільшення обсягів реалізації.

Особливу увагу при плануванні маркетингових комунікацій (реклама, стимулювання збуту, особистий продаж та PR) слід приділити чотирьом завданням:

- знайти потенційних споживачів;
- зацікавити і стимулювати їх;
- задовольнити їх потреби;
- реалізувати їм продукт чи послугу.

5. Розроблення організаційної структури та кадрового забезпечення виробництва інноваційного продукту (послуги)

У цьому розділі мають бути представлені дані про партнерів, їх можливості і досвід. Складається перелік їх основних переваг, що дає підстави зробити судження про доцільність участі кожного партнера проекту.

Для визначення кадрових потреб підприємства складається його організаційна структура. В структурі визначається схема взаємодії усіх служб, координація і контроль їх діяльності.

На основі оргструктури складається штатний розпис підприємства, тобто визначається, які саме спеціалісти (профіль, освіта, досвід роботи, рівень заробітної плати) потрібні для успішного ведення справ, які посади робітників, службовців та керівників передбачені, а також орієнтовний фонд заробітної плати. Розрахунок потреб у персоналі доцільно представити у вигляді табл. 4:

Таблиця 4

Кадровий потенціал для забезпечення виробництва інноваційного продукту (послуги)

Підрозділ	Посада	Кількість працівників	Посадовий оклад	Фонд оплати праці	
				місячний	річний

6. Обґрунтування обсягів необхідних коштів та джерел фінансування

У цьому розділі потрібно представити міркування відносно таких моментів, як:

- обсяг необхідних коштів;
- звідки намічається отримати ці кошти, в якій формі і до яких термінів;
- терміни повернення грошових засобів.

Як відомо, фінансування проекту направляється у:

– прямі інвестиції(інвестиції в основні засоби, інвестиції в оборотні кошти).

– супутні інвестиції (інвестиції в НДР, інвестиції в інфраструктуру).

Загальний обсяг інвестиційних потреб можна розрахувати за табл. 5.

Таблиця 5

Обсяг інвестицій інноваційного проекту

Інвестиційна потреба	1 рік, тис. грн.	2 рік, тис. грн.	Всього
Проектні роботи	95.00		95.00
Будівництво і реконструкція	340.00	120.00	460.00
Придбання та встановлення устаткування	48.00	20.00	68.00
Ліцензії і дозволи	340.00	0	340.00
Навчання персоналу	14.00	0	14.00
Вкладення в оборотні кошти	0	36.00	36.00
Супутні витрати	23.00	14.00	37.00
Непередбачувані витрати	10.00	10.00	20.00
Загальний обсяг інвестицій	7170.00	3500.00	10670.00

Джерелами фінансування інвестиційних проектів є:

- власні кошти організації (мобілізація внутрішніх активів, прибуток, амортизація, статутний капітал);
- залучені фінансові ресурси (емісія акцій, добродієнні внески);
- позикові фінансові ресурси (банківські кредити, лізинг, франчайзинг, форфейтинг, випуск облігацій, дольова участь).

Фінансування через кредити прийнятніше для проектів, пов'язаних з розширенням діючих підприємств, коли є матеріальне забезпечення цих кредитів. Для проектів, які пов'язані із створенням нового підприємства, переважним є пайовий або акціонерний капітал.

Доцільно порівняти економічну ефективність різних джерел фінансування інвестиційного проекту. Для прикладу:

Таблиця 6

Порівняльна характеристика джерел фінансування, грн

Показник	Випуск акцій	Кредит
Виторг від реалізації (дохід)	8 500 000	8 500 000
Собівартість продукції	5 600 000	5 600 000
Оплата відсотків	–	2 000 000
ПДВ	1 416 567	1 416 567
Валовий прибуток	1483 333	1 416 667
Податок на прибуток (25%)	370 833,3	320 833,3
Дивіденди	200 000	–
Чистий прибуток	912 499,8	962 499,8

Даний пункт може містити також розрахунок точки беззбитковості виробництва інноваційного продукту чи послуги. Графік досягнення беззбитковості — це схема, що показує вплив на прибуток обсягів виробництва товарів чи послуг, відпускної ціни і собівартості продукту чи послуги (в розбитті на умовно-постійні і умовно-змінні витрати).

Таблиця 7

Витрати на виробництво продукту (послуги)

Елемент витрат	Витрати за кварталами			
	I	II	III	IV
Сировина				
Матеріали основні та допоміжні				
Куповані та комплектуючі вироби				
Паливо				
Енергія				
Заробітна плата				
Нарахування на заробітну плату				
Амортизація основних фондів				
Витрати на поточний ремонт основних фондів				
Загальні витрати підприємства				
У тому числі:				
транспортні				
рекламні				
на утримання адміністрації				
Разом				

Таблиця 8

Очікувані фінансові потоки

Доходи та витрати підприємства	Перший рік за кварталами			
	I	II	III	IV
1. Надходження				
1.1. Реалізація продукції та послуг				
1.2. Власні кошти на початок періоду				
1.3. Позичені кошти				
2. Витрати				
2.1. Витрати на виробництво				
2.2. Податки				
2.3. Фінансові зобов'язання: повернення позик виплата відсотків за позики				
2.4. Інвестиції				
3. Наявність власних коштів (наростаючим підсумком)				
4. Заборгованість з повернення отриманих позик (за станом на початок періоду)				

7. Оцінка економічної ефективності проекту

У даному розділі необхідно розрахувати прогнозовані економічні показники ефективності проекту.

При аналізі ефективності проекту використовують наступні показники:

1. Сума інвестицій — це вартість початкових грошових вкладень для здійснення проекту. Ці витрати мають довгостроковий характер. За період функціонування проекту протягом його «життєвого циклу», капітал, вкладений у такі активи, повертається у вигляді амортизаційних відрахувань як частина грошового потоку, а капітал вкладений в оборотні активи, в тому числі в грошові активи, по закінченню «життєвого циклу» проекту має залишатися у інвестора у незмінному вигляді й розмірі. Сума інвестицій у фінансові активи являє собою номінальну суму витрат на створення цих активів.

2. Грошовий потік — дискontований або недискontований дохід від здійснення проекту, який включає чистий прибуток та амортизаційні відрахування, які надходять у складі виручки від реалізації продукції. Якщо у завершальний період «життєвого циклу» проекту підприємство-інвестор одержує кошти у вигляді недоамортизованої вартості основних засобів і нематеріальних активів та має вкладення капіталу в оборотні активи, вони враховуються як грошовий потік за останній період;

3. Чиста теперішня вартість проекту — *Net Present Value (NPV)*. Це найвідоміший і найчастіше вживаний критерій. У літературі зустрічаються й інші його назви: чиста приведена вартість, чиста приведена цінність, дискontовані чисті вигоди. NPV являє собою дискontовану цінність проекту (поточну вартість доходів або вигоду від вкладених інвестицій).

4. Чиста теперішня вартість проекту (*Net Present Value, NPV*) — це різниця між приведеною до теперішньої вартості (шляхом дискontування) сумою чистого доходу з інвестицій та сумою інвестиційних витрат, тобто:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+d)^t} - IS,$$

де NPV — чиста теперішня (поточна) вартість проекту; CF_t — грошовий потік від експлуатації інвестиційного об'єкта в t -му періоді; IS — загальна дискontована сума інвестиційних витрат; n — кількість періодів експлуатації проекту; d — ставка дискontування (норма рентабельності, норма прибутковості).

Якщо гроші в проект інвестуються не разово, а частинами протягом кількох років, для розрахунку його чистої теперішньої вартості застосовують таку формулу:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+d)^t} - \sum_{j=1}^m \frac{IS_j}{(1+d)^j},$$

де n — кількість періодів отримання доходів; m — кількість періодів інвестування коштів у проект; IS_j — сума інвестиційних витрат у j -му періоді.

Ставка дисконтування може бути стабільною протягом усього інвестиційного періоду, а може змінюватися в кожному з них.

Розрахунок показника чистої теперішньої вартості інвестиційного проекту здійснюють у такій послідовності:

1) розраховується теперішня вартість майбутніх грошових потоків від проекту;

2) визначається теперішня вартість витрат, тобто обсяг інвестицій, який потрібно зарезервувати для проекту;

3) із суми теперішньої вартості грошових потоків вираховується теперішня вартість чистих первісних інвестицій. Різниця між ними становить *чисту теперішню вартість* проекту.

Критерії оцінювання цього показника такі:

✓ якщо $NPV > 0$ — проект прибутковий, його варто прийняти;

✓ якщо $NPV < 0$ — проект збитковий, його слід відхилити;

✓ якщо $NPV = 0$ — проект не прибутковий, але й не збитковий.

Тому в останньому випадку рішення потрібно приймати на основі інших критеріїв: поліпшення умов праці, зростання іміджу підприємства, досягнення певного соціального ефекту тощо.

5. Строк окупності інвестицій (Payback Period, PP) — це період, необхідний для повного відшкодування початкових інвестицій за рахунок чистих грошових надходжень від їх використання. З кількох проектів більш привабливим вважають той, який має коротший строк окупності.

Алгоритм розрахунку строку окупності залежить від рівномірності надходження грошових потоків. Якщо грошовий потік є стабільним протягом періоду експлуатації проекту, то строк окупності визначають діленням суми інвестицій на річний обсяг грошового потоку (дріб округлюють у бік збільшення до найближчого цілого), тобто за формулою:

$$PP = \frac{IS}{CF},$$

де PP — строк окупності інвестицій за проектом; IS — загальна дисконтована сума інвестиційних витрат за проектом; CF — річний обсяг грошового потоку за інвестиційним проектом.

6. Внутрішня норма прибутковості (Internal Rate of Return, IRR) — це значення коефіцієнта дисконтування, за якого чиста теперішня вартість проекту дорівнюватиме нулю. Інакше кажучи, це ставка дисконту, при якій грошові надходження дорівнюють початковим інвестиціям. Цей показник іноді ще називають «внутрішній коефіцієнт окупності» або «дисконтована норма прибутку».

Внутрішня норма прибутковості вказує на той мінімальний рівень доходності проекту, за якого не отримуватимуть ні доходів, ні збитків, тобто за економічним змістом вона є точкою беззбитковості цього проекту. Внутрішню норму прибутку (IRR) визначають як невідому величину за таким рівнянням:

$$\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1 + IRR)^t} - IS = 0.$$

Значення цього показника розраховують за допомогою спеціальних комп'ютерних програм або шляхом підбору. При цьому можна використовувати формулу:

$$IRR = d_1 + \frac{NPV(d_1)}{NPV(d_1) - NPV(d_2)} \times (d_2 - d_1),$$

де IRR — внутрішня норма прибутковості проекту; $NPV(d_1)$ — чиста теперішня вартість проекту, визначена з урахуванням ставки дисконту d_1 ; $NPV(d_2)$ — чиста теперішня вартість проекту, розрахована за ставкою дисконту d_2 ; d_1 — ставка дисконту, за якої $NPV > 0$; d_2 — ставка дисконту, за якої $NPV < 0$.

Показник внутрішньої норми прибутковості визначають винятково для порівняння із середньозваженою ціною інвестиційних ресурсів і прийняття рішень щодо оптимізації структури джерел фінансування.

Остання наведена формула є рівнянням з одним невідомим d , яке розв'язують за допомогою математичних методів або таблиць приведеної вартості та фіксованих рентних платежів, що уможливило спрощення розрахунків.

Описаним способом обчислюють норми дохідності тих проектів, у які підприємство може вкласти кошти. Порівняльний аналіз внутрішніх норм прибутку для різних проектів альтернативного розміщення коштів суб'єкта господарювання (наприклад, у цінні папери) та середньоринкової норми дохідності сприяє виявленню найприбутковішого напрямку інвестування.

Показник внутрішньої норми прибутку відіграє важливу роль в процесі визначення джерел фінансування інвестиційного проекту. Порівняння вартості інвестованих коштів, тобто витрат на виплату відсотків за користування банківськими позиками, дивідендів та інших винагород, пов'язаних із залученням фінансових ресурсів, з внутрішньою нормою прибутку від проекту дає можливість підтвердити його доцільність та ухвалити обґрунтоване управлінське рішення. Так, якщо внутрішня норма прибутку від проекту вища за вартість авансованого капіталу, то цей проект є економічно вигідним, а різниця між указаними величинами відображає рівень прибутковості, на який може розраховувати інвестор. Якщо внутрішня норма прибутку дорівнює вартості авансованого капіталу, то проект не дає змоги отримувати доходи, але й не завдає збитків, тоді його доцільність потрібно визначати за іншими критеріями, наприклад, з огляду на соціальний ефект. Коли внутрішня норма прибутку менша за вартість авансованого капіталу, проект з будь-якої точки зору є економічно невігідним.

7. Індекс прибутковості інвестицій (*Profitability Index, IR*)

відображає рівень віддачі інвестованого капіталу. Цей показник потребує для розрахунку тієї самої інформації про дисконтовані грошові потоки, що й показник NPV . Однак при розрахунках індексу рентабельності замість обчислення різниці між дисконтованими вартостями майбутнього чистого грошового потоку та інвестиційних витрат визначають співвідношення цих показників.

Якщо інвестиції здійснюються разово, то для розрахунку індексу рентабельності інвестицій використовують формулу:

$$IR = \sum_{i=1}^n \frac{CF_i}{(1+d)^i} \div IS,$$

де IR — індекс рентабельності за інвестиційним проектом.

Якщо інвестиції є потоком вкладень, то застосовують таку формулу:

$$IR = \sum_{i=1}^n \frac{CF_i}{(1+d)^i} \div \sum_{j=1}^m \frac{IS_j}{(1+d)^j}.$$

Критерії оцінювання даного показника такі:

- ✓ $IR > 1$ — проект варто прийняти;
- ✓ $IR < 1$ — проект варто відхилити;
- ✓ $IR = 1$ — проект не прибутковий, але й не збитковий, тобто рівень дохідності інвестицій точно відповідає нормативу рентабельності.

**Приклади оформлення списку літератури
згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація.
Бібліографічне посилання. Загальні положення
та правила складання» з урахуванням правок
(код УКУД 01.140.40)**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	Книги
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автора	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укragропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агроекол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с. Фауна України. В 40 т. Т. 36. Инфузории. Вып. 1. Суктории (Ciliophora, Suctorea) / И. В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Котлер Ф. Основы маркетинга : учеб. пособие / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва, 1996. 698 с. Брігхем Є. В. Основы фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
	Частина видання
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. Основи аграрного підприємництва / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. Кооперативні читання: 2013 рік : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.

Статті з продовжуючих та періодичних видань	Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка. 2013. Вип. 148. С. 31–34. Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. Агросвіт. 2016. № 6. С. 23–28. Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. Вісник ЖНАЕУ. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.
Електронні ресурси	
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Законодавчі документи	Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/131518 (дата звернення: 02.11.2017). Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. Ефективна економіка. 2013. № 10. URL: http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvnaekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017). Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician). 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. Journal of Popular Culture. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).
Інші документи	
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. Урядовий кур'єр. 2017. 9 листоп. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. Все про бухгалтерський облік. 2015. № 51. С. 21–42. Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління

	Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. Вища школа. 2017. № 7. С. 106–107.
Стандарти	ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація). СОУ–05.01-37-385:2006. Вода рибогосподарських підприємств. Загальні вимоги та норми. Київ : Міністерство аграрної політики України, 2006. 15 с. (Стандарт Мінагрополітики України)
Патенти	Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК A01D 41/02, A01D 41/04, A01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5.
Авторські свідоцтва	А. с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.
Дисертації, автореферати дисертацій	Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с. Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).

Навчально-методичне видання

*Малюта Людмила Ярославівна,
Островська Галина Йосипівна*

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до підготовки, оформлення
та захисту курсових робіт**

з дисципліни

**«ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ
ГОСПОДАРСТВІ»**

*для студентів, які навчаються за спеціальністю
241 “Готельно-ресторанна справа”
ступінь вищої освіти магістр денної та заочної форм навчання*

Підписано до друку 23.09.2020 р.
Формат 60х90/8. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Ум.-друк. арк. 3,49. Обл.-вид. арк. 4,10.
Зам № 105-20. Тираж 30 прим.